

Znovuzrodené pamiatky Újjászületett műemlékek

Galéria Limes, Komárno
2011/12

Znovuzrodené pamiatky

Výber z reštaurátorskej tvorby Ondreja Csütörtökiho, Árpáda Mézesa a Alexandra Koreňa

Výstava predstavuje verejný výber z bohatého pamiatkového fondu Slovenska – vynikajúce diela výtvarného umenia minulých storočí, ktoré mali to šťastie, že im nový život vdýchl rukami reštaurátora. Zároveň chce predstaviť výsledky práce troch reštaurátorov, ktorú možno hodnotiť len pozitívne. Ukážky z reštaurátorskej tvorby akad. soch. Ondreja Csütörtökiho z Komárna, akad. soch. Árpáda Mézesa zo Želiezoviec a Alexandra Koreňa z Rožňavy predstavujú pestrý výber soch, obrazov, rezieb, architektonických článkov, pomníkov a pamätníkov, ktoré prešli šikovnými rukami týchto umelcov za posledných dvadsať rokov.

Najpočetnejšou skupinou reštaurovaných diel sú sochárske diela z kameňa – Kalvárie, mariánske a morové stĺpy, kríže, sochy svätcov, kamenné reliéfy a pomníky. Je ich toľko, že sa pre všetky nenašli miesta na výstavných paneloch; preto ich spomenieme aspoň v nasledujúcom zozname. Naprvom miestetrebame menovať monumentálne barokové súsošie morového hostľas v jave Korunovania Panny Márie a sochami morových svätcov na námestí v Komárne. Početné sú barokové stĺpysúsošíe Najsvätejšej Trojice: v Dunajskej Strede, Kolárove, Tekovských Lužanoch, Hronovciach, Vinici, Meleku, Kalvárie v Dunajskej Strede, Komjaticiach, Močenku, barokové kríže a pomníky rákóciovského povstania a dvoch svetových vojny v Tvrdosovciach, ústredné kríže a cintoríny v Komárne a Vrakúni, rímske sarkofágy v lapidáriu v Komárne, barokový kamenný epitaf v Devičanoch, sochy sv. Petra a Floriána na priečelí kostola sv. Ondreja v Komárne, socha sv. Vendelína v Kolárove, sochy sv. Jána Nepomuckého v Jesenskom, Brútoch, Palárikove a Leviciach, socha sv. Floriána v Palárikove, sochy sv. Mikuláša a Immaculaty v Dunajskej Strede, jazdecká socha sv. Jurajana stĺp v Šali, mramorový erb Hontianskej stolice v Šahách, kamenný mestský erb v interiéri radnice v Rožňave, kamenný barokový kozubka štíla v Gemeri, kamenná kopula secesného mauzólea v Klobušiciach, pomníky padlým v I. svetovej vojne v Čalovci, Kolárove, Palárikove, Zemianskej Olči. Pozoruhodnou a netradičnou akciou bolo reštaurovanie pomníka Františky Andrássyovej v roku 1993 spojené s rekonštrukciou jeho úplne zlikvidovanej architektúry na vrátení pomníka po dvadsiatich rokoch z Krásnohorského Podhradia na jeho pôvodné miesto na námestí v Rožňave.

K najvýznamnejším reštaurátorským realizáciám vystavujúcich reštaurátorov patria kamenné portály. Najstarším z nich je ranogotický portál kostola Nanebovzatia Panny Márie v Šahách, ktorý patrí medzi najcennejšie a najpozoruhodnejšie pamiatky svojho druhu na území Slovenska. Ďalej je to ranogotický portál zaniknutého hostredovekého kostola v Ruskinovciach, neskorogotický sedlový portál kostola Všetech svätých v Horných Semerovciach, renesančný portál Ferdinandovej brány Starej pevnosti v Komárne s panovníkovým erbom a nápisom, reprezentatívny renesančný portál a kamenné architektonické články známeho Sobášneho paláca Thurzovcov v Bytči, ktorý je jednou z najvýznamnejších architektonických pamiatok Slovenska vôbec, barokový portál kostola sv. Jána Nepomuckého v Palárikove s polychrómovaným erbom a ranobarokový portál vstupnej brány hradu Krásna Hôrka, ktorý je zatiaľ poslednou realizáciou vystavujúcich autorov.

Ďalšiu významnú skupinu pamiatok, z ktorých výstava predstavuje reprezentačný výber, tvoria sakrálne pamiatky z kostolov rímskokatolíckej, evanjelickej a reformovanej cirkvi: súčasť drevenej výbavy kostolných interiérov, najmä barokové oltáre a kazateľnice s bohatými mirezami, náročnou polychrómiou, s množstvom soch a obrazov. Tejto skupine pamiatok sa pouplynulé desaťročia venovali minimálna pozornosť. V mnohokrát nevyhovujúcich navlhnutých interiéroch boli drevené sochy a rezy vystavené aktívnemu drevokaznému hmyzu, ale aj mechanickým poškodeniam pri necitlivom upratovaní. Až po roku 1989, a to aj vďaka príspevkom z novozaloženého štátneho fondu kultúry Pro Slovakia, neskôr z grantového programu Ministerstva kultúry SR, sa ich pomaly, ale systematicky začalo reštaurovať najviac ohrozených sakrálnych pamiatok. Jednou z prvých akcií bolo reštaurovanie oltára Kalvárie v rímskokatolíckom kostole v Zborove pri Bardejove, pozoruhodné dielo neskorého renesančného manierizmu s figurálnymi plastikami a štetgotizujúcimi foriemi. Nasledoval ďalší práca na Spiši – barokový oltár a rokoková kazateľnica v rím. kat. kostole Nálepkove, rokokový oltár v rím. kat. kostole v Spišských Vlachoch a nakoncom monumentálny neskorobarokový oltár v rím. kat. kostole vo Švedlári z dielne chýrneho košického rezbára Jozefa Hartmanna. Z menších realizácií treba spomenúť oltárne obrazy sv. Ľudmily z Prakoviec na Spiši, Immaculata z Komárna, barokový Pietus v Veľkých Ludinách a dva luisézne baldachýny murovaných kazateľníc v gemerských kostoloch reformovanej cirkvi v Brzotíne a Gemerskej Hôrke, kde boli zreštaurované aj dve pozoruhodné drevené maľované empory. V Rožňave bol komplexne reštaurovaný jeden z najkrajších klasicistických murovaných oltárov na Slovensku – oltár evanjelického kostola z dielne bratislavského rodáka Jozefa Godeho. Zachránený bol i obraz oltárneho nadstavca a dve oltárne sochy z vrcholovej kaplnky rožňavskej Kalvárie. V kaplnke na hrade Krásna Hôrka dostal nový habit klasicistický oltár a svätostánok, opäť z dielne Jozefa Godeho. V neďalekých Slavošovciach to bolo zase pôvabné rokokové kazateľnicamiestnej proveniencie, a v rím. kat. kostole v Revúcej novogotický oltár. Z posledných realizácií treba spomenúť neskorobarokový oltár z rím. kat. kostola v Balogu na Iplom, barokový oltár a reprezentačný neskorobarokový kazateľnicu z evanjelického kostola v Ochtinej a v Gemeri monumentálny neskorobarokový oltár v rím. kat. kostole v Závadke nad Hronom.

Pestrý zoznam lokalít a ich pamiatok je zárukou dobrého prehľadu o súčasnom stave veľkej časti pamiatkového fondu Slovenskej republiky, ktorých chce verejný výber predstavovať. Typová rôznorodosť vybraných pamiatok poskytnedivákovi zaujímavý exkurz do dejín výtvarného umenia Slovenska od gotiky až po secesiu, prehľad jeho zmysel pre krásu a dodnes živý duchovný odkaz našej minulosti. Avne poslednom rade ho oboznámi s náročnou prácou reštaurátorov, ktorí sa mnohokrát stretávajú s verejnou nepochopením vyplývajúcim z nepoznaného.

Mgr. Edita Kušnierová

Újjászületett műemlékek

Válogatás Csütörtöki András, Mézes Árpád és Koreň Alexander restauratori munkásságából

A kiállítás Szlovákia gazdag műemléki örökségéből készült válogatást tár a nyilvánosság elé – az elmúlt évszázadok kiemelkedő művészeti alkotásait, melyeket az a szerencse ért, hogy a restaurátor keze nyomán újjászülettek. Emellett három restaurátor munkájának eredményét szeretné bemutatni, ami csak pozitívan értékelhető. A komáromi Csütörtöki András szobrász-restaurátorművész, az selízi Mézes Árpád szobrász-restaurátorművésze a rosznyói Koreň Alexander restauratori munkásságából készült válogatás, azobrok, képek, fadaragványok, építészeti elemek és emlékművek olyanszélesskáláját mutatják be, melyek az elmúlt húsz évben ezeknek a művészeknek a kezei közé kerültek.

A restaurált művek legnépesebb csoportját a kőből készült szobrok alkotják – Kálváriák, Mária- és Szentháromság-szobrok, keresztetek, szentek szobrai, kőreliefek és emlékművek. Számuk olyansok, hogy aki állított paneleken nem jutott hely az összes műnek, ezért legalább az alábbi jegyzékben megemlíthetjük őket. Az első helyen a Komárom főterén álló Szentháromság-szobor hatalmas barokk szoborcsoportját kell megemlíteni. A pestisjárvány emlékére állított szobor Mária megkoronázásának jelenetét és a pestisvédő szentjeit ábrázolja. Jelentős barokk kori Szentháromság-szobrok száma: Dunaszerdahelyen, Gútán, Nagysallón, Lekéren, Ipolynyéken, Melleken, Kálváriák a Dunaszerdahely melletti Kisudvarnokon, Komjáton, Mocsonokon, barokk keresztetek valamint a Rákóczi-szabadságharc esakét világháború emlékére állított emlékművek Tardoskedden, központikeresztetek a komáromi és nyék várkonyi temetőben, római szarkofágok a komáromi kőtarban, barokk kőepitáfium Alsóbakán, Szent Péter és Szent Flórián szobra a komáromi Szent András templom homlokzatán, Szent Vendel szobra Gútán, Nepomuki Szent János szobra a Barsbesemellti Setétkúton, Barton, Tótmegyeren és Léván, Szent Flórián szobra Tótmegyeren, a Szent Miklós és az Immaculata-szobor Dunaszerdahelyen, Szent György lovasszobra Vágsellyén, Hontvármegye márvány címer polyságon, Rozsnyó város kő címe a városháza belső terében, a gömöri kastély barokk kő kandallója, az ecsecsi márvány kő kupolája Klobusicon, emlékművek az első világháborúban elesettek emlékére Megyercsen, Gútán, Tótmegyeren és Nemesócsán. Figyelemre méltó és nem mindennapi eljárás volt 1993-ban Andrassy Franciska emlékművének felújítása, amitegy bekötötték a műteltjesen elpusztult architektúrájának rekonstrukciójával. Mindezhúsz évvel azután, hogy az emlékmű Krasznahorka várjáról visszakerült eredeti helyére, a rosznyói főtérre.

A kiállító restaurátorok legjelentősebb munkái közé a kőből készült portálok tartoznak. Közülük a legrégebbi az ipolyi kora gótikus Mária Mennyei bemenetele templom főkapuja, amely típusát tekintve a legértékesebb és legfigyelemre méltóbb emlékek közé tartozik Szlovákia területén. Ide sorolható továbbá a megszünt ruszkinik középkori templom kora gótikus főkapuja, a felső szemerédi késő gótikus Mindenszentek templom főkapuja, a komáromi Öregvár Ferdinánd kapujának reneszánsz főkapuja az uralkodó címerrel és felirattal, a Thurzó híres mennyezői palotájának kőből készült építészeti elemei Nagybecsén, amely Szlovákia egyik legjelentősebb építészeti emléke, a tótmegyeri Nepomuki Szent János templom barokk főkapuja a polikrómozott címerrel, és a krasznahorkai vár korai barokk bejárati kapuja, mely a kiállító alkotók legutóbbi megvalósult munkája.

A műemlékek következő csoportját, melyekből a kiállítás reprezentatív válogatást mutat be, a római katolikus, az evangélikus és a református templomok szakrális emlékei alkotják: a templomok belső terének fából készült berendezései, főként a gazdagon faragott, igényes polikrómiával, szobrokkal és képekkel díszített barokk oltárok és szószékek. Ennek a műemlékcsoportnak az elmúlt évtizedekben kevés figyelmet szenteltek. Agyakran kedvezőtlen, nedves belső terekben lévő faszobrok és fadaragványok nemcsak a rovar kártevőknek voltak kitéve, de a figyelmen kívül tartás következtében szerkezetikárosodás is érte őket. 1989 után, az újraalapított Pro Slovakia Állami Kulturális Alaphoz járulásának, később pedig a Szlovák Kulturális Minisztérium támogatásának köszönhetően, ha lassan is, de módszeresen megkezdődött a leginkább veszélyeztetett szakrális emlékek felújítása.

Az első között a Bártfamelletti Zboróban álló római katolikus templom Kálvária oltárát restaurálták, amely a még gótikára jellemző figurális szobraival a késő reneszánsz manierizmus figyelemre méltó műveinek egyike. Ezt követte a Szepességben végzett munkálatok – a merényi római katolikus templom barokk oltára és rokokó szószéke, a Szepesolaszi római katolikus templom rokokó oltára, végül pedig a svedléri római katolikus templomban található monumentális késő barokk oltár, amely a híres kassai szobrász, Hartmann József műhelyében készült. A kisebb kivitelezések közül említést érdemel a prakfalvai Szent Ludmilla oltárképe a Szepességben, a komáromi Immaculata, a nagyövedi barokk Pieta, és két falazott szószék XVI. Lajos stílusú baldachinja a gömöri Berzéte és Gömörhorka református templomaiban. Itt két figyelemre méltó festett fakarzatot is restauráltak. A rozsnyói oltárt, amely Szlovákia legszebb falazott klasszicista oltárai közé tartozik, teljesen felújították. Az evangélikus templom oltára a pozsonyi születésű Gode József műhelyében készült. A rozsnyói Kálvária kápolnájának oltárképét és két oltárszobrát is sikerült megmenteniük. A krasznahorkai vár kápolnájában megújult az ugyancsak Gode József műhelyéből származó klasszicista oltár és az szentség tartó. A közeli Nagyszaboson pedig egy helyi műhelyben faragott bájos rokokó szószék és Nagyőrce náromai katolikus templom neogótikus oltára. Az utolsó kivitelezések közül érdemes megemlíteni az ipolyi római katolikus templom késő barokk oltárát, a martonházi evangélikus templom késő barokk reprezentatív szószékét, valamint az ágostonlaki római katolikus templom monumentális késő barokk oltárát. A helyszínek és az ott található műemlékek széles skálája áttekintést nyújt a szlovákiai műemlékek jelentős részének jelenlegi állagáról, amitekiállítás nyilvánosság elé tár. A kiválasztott műemlékek különböző típusai érdekes bepillantást engednek a nézőnek képzőművészetünk történetének gótikától a szecesszióig terjedő időszakába és a művelődési és építészeti értékek, valamint a múltunk máig élő szellemi örökségeiről. A műemlékek sorában megismertetnek a restaurátorok igényes munkáját, ami a nagy közönség az ismeretek hiányában gyakran értetlenül fogad.

Kušnierová Edita, művészettörténész

Ondrej Csütörtöki

akademický sochár a reštaurátor (*20. 8. 1959, Komárno)

Štúdium:

- 1974-78 Stredná umeleckopriemyselná škola Kremnica, odbor umelecký kováč.
Pedagóg: Benedikt Jurčo, Ivan Lipták, akad. soch.
- 1982-88 Vysoká škola výtvarných umení Bratislava, odbor reštaurovanie výtvarných sochárskych diel, pedagóg: prof. Ladislav Snopek, akad. soch., doc. Teodor Baník, akad. soch., prof. Jozef Porubovič, akad. soch. rešt., odb. asistent Jaroslav Kuba
- 1988-90 Ústredie umeleckých remesiel v Bratislave – odborný reštaurátor
od 1991 samostatný reštaurátor
od 1994 člen Komory reštaurátorov. Žije a tvorí v Komárne.

Špecializácia:

- S6 Reštaurovanie kamenných plastík, kamenných architektonických článkov, muriva a naväzujúcich omietok
- S9 Reštaurovanie štukových plastík, štukových architektonických článkov a súvisiacich omietok
- S12 Reštaurovanie kovových plastík a kovových prvkov architektúry

Reštaurátorská tvorba:

- 1988-91 Ranogotický kamenný portál zaniknutého kostola sv. Agnesy Ruskinovce, (pol. 13. stor.), spoluautor: Miroslav Polgár, akad. soch. rešt., Miroslav Černák, akad. soch. rešt.
- 1990 socha sv. Ján Evanjelista, 1750, socha sv. Pavol apoštol, 1760, socha Pantokrator, 1780, Podunajské múzeum Komárno
- 1991 Pomník obetiam 1. svetovej vojny Čalovec, 1931
- 1991 Pomník obetiam 1. svetovej vojny Zemianska Olča, 1929
- 1991-92 Morový stĺp so súsoším Korunovania Panny Márie Komárno, 1715, spoluautor: prof. Jozef Porubovič, akad. soch. rešt., Miroslav Polgár akad. soch. rešt., spolupráca: PhDr. Eva Dénesová
- 1993 Rímske kamenné sarkofágy Rímske lapidárium Komárno, 3. stor., spoluautor: Roman Greškovič
- 1993 Pomník obetiam 1. svetovej vojny Kolárovo, 1924
- 1993 Ústredný cintorínsky kríž Komárno, 1785
- 1994 Stĺp Najsvätejšej Trojice Kolárovo, 1831
- 1995 Socha sv. Vendelína Kolárovo, 1835
- 1995-96 Artézská studňa Nové Zámky, okolo 1900, spolupráca: Štefan Untermajer
- 1996 Štuková výzdoba stropu veľkejsály Mestskej radnice Komárno, 1875, spolupráca: Roman Greškovič, Štefan Untermajer
- 1999 Sochárska výzdoba Vámbéryho námestia Dunajská Streda: socha sv. Mikuláš, 1785, socha Immaculata, 1890, spoluautor: Július Mag akad. soch., Štefan Porubän, akad. soch.,
- 2000 Stĺp Sv. Trojice, 1777, spoluautor: Július Mag, akad. soch.
- 2001 Socha sv. Ján Nepomucký Levice, pol. 18. stor.
- 2002 Vstupná časť budovy „Aranyhordó“ Komárno, 1907, spolupráca: Štefan Untermajer
- 2003 Ústredný kríž na cintoríne Vrakúň, 19. stor.
- 2004 Pomník Dunajskej flotily Komárno, 1965, spolupráca: Mgr. art. Juraj Gráfel
- 2008 Balkón radnice Komárno, 19. stor., spolupráca: Mgr. art. Juraj Gráfel
- 2009-11 Ferdinandova brána Starej pevnosti Komárno, 1550, spoluautor: Mgr. art. Juraj Gráfel, spolupráca: Ing. Ernest Vajčovec st., Ján Svitek, Štefan Untermajer
- 2010 Sochárska výzdoba priečelia ZUŠ Hurbanovo, okolo 1930
- 2011 Votívny reliéf Leopoldovej brány Novej pevnosti Komárno, 1663, spoluautor: Mgr. art. Juraj Gráfel

Výstavy:

Umenie reštaurovania, GMB Bratislava, Mirbachov palác 2000, kolektívna výstava Komory reštaurátorov Slovenska

Reštaurovanie Kalvárií v novozámockom regióne, Regionálne osvetové stredisko Nové Zámky 2010, kolektívna výstava

Umenie reštaurovania II., GMB Bratislava, Mirbachov palác 2011, kolektívna výstava Komory reštaurátorov Slovenska

Vlastná tvorba:

Komorná a exteriérová plastika

Csütörtöki András

szobrász-restaurátor művész (*Komárom, 1959. 8. 20)

Tanulmányok:

- 1979-82 Iparművészeti Középiskola, Körmöcbánya, díszkovács szak.
Tanárai: Benedikt Jurčo, Ivan Lipták szobrászművész
- 1982-88 Képzőművészeti Főiskola Pozsony, Restauratori Tanszék szobor-restaurátor tagozata. Tanárai: Ladislav Snopek professzor, szobrászművész, Teodor Baník docens, szobrászművész, Jozef Porubovič professzor, szobrász-restaurátorművész, Kuba Jaroslav tanársegéd, szobrász-restaurátorművész.

- 1988-90 Iparművészeti Központ, Pozsony – szakrestaurátor
1991-től önálló restaurátor
1994-től a Restaurátor Kamara tagja. Komáromban él és alkot.

Szakterület:

- S6 Kőszobrok, kőből készült építészeti elemek és a hozzá kapcsolódó falak és vakolatok restaurálása
S9 Stukkó díszítések, stukkó építészeti elemek és a hozzá kapcsolódó vakolatok restaurálása
S12 Fémszobrok és fémből készült építészeti elemek restaurálása

Restaurátori munkák:

- 1988-91 A megszünt Szent Ágnes templom kora gótikus főkapuja (13. század közepe), társszerző: Miroslav Polgár és Miroslav Černák szobrász-restaurátor művészek
- 1990 Szent János evangélista szobra, 1750, Szent Pál apostol szobra, 1760, Pantokrator szobra, 1780, Duna Menti Múzeum, Komárom
- 1991 Az I. Világháború áldozatainak emlékműve, 1931, Megyerics
- 1991 Az I. Világháború áldozatainak emlékműve, 1929, Nemesócsa
- 1991-92 Szentháromság-szobor Mária Megkoronázásával, 1715, Komárom, társszerző: Jozef Porubovič professzor és Miroslav Polgár szobrász-restaurátor művészek, munkatárs: Dr. Dénes Éva művészettörténész
- 1993 Római kőkőszarkofágok, 3. század, Római Lapidárium, Duna Menti Múzeum, Komárom, társszerző: Roman Greškovič
- 1993 Az I. Világháború áldozatainak emlékműve, 1924, Gúta
- 1994 Szentháromság-oszlop, 1831, Gúta
- 1995 Szent Vendel szobor, 1835, Gúta
- 1995-96 Artézi kút, 1900 körül, Érsekújvár, munkatárs: Untermajer István
- 1996 Avárosházadísztermének mennyezetstukkódíszítése, 1875, Komárom, együttműködők: Roman Greškovič, Untermajer István
- 1999 A Vámbéri tér szobrai, Dunaszerdahely: Szent Miklós, 1785, Immaculata, 1890, társszerző: Mag Gyula szobrászművész, Štefan Porubän szobrászművész
- 2000 Szentháromság-oszlop, 1777, társszerző: Mag Gyula szobrászművész
- 2001 Nepomuki Szent János szobra, 18. század közepe, Léva
- 2002 Az „Aranyhordó” épület folyosója, 1907, Komárom, munkatárs: Untermajer István
- 2003 Központi kereszt a temetőben, 19. század, Vereckye
- 2004 A Dunai flotta emlékműve, 1965, Komárom, munkatárs: Juraj Gráfel
- 2008 A városháza erkélye, 19. század, Komárom, munkatárs: Juraj Gráfel
- 2009-11 Az Öregvár Ferdinánd kapuja, 1550, Komárom, társszerző: Juraj Gráfel, együttműködő: id. Ernest Vajčovec mérnök, Ján Svitek, Untermajer István
- 2010 A Művészeti Alapiskola épületének homlokzati szobrai, 1930 körül, Ógyalla
- 2011 Az Újvár Lipót-kapujának votív domborműve, 1663, Komárom, társszerző: Juraj Gráfel

Kiállítások:

- A restaurálásművészete, Pozsonyi Városi Galéria, Mirbach-palota 2000, a Restaurátor Kamara csoportos kiállítása
- Kálváriák restaurálása az Érsekújvári régióban, Regionális Népművelési Központ Érsekújvár 2010, csoportos kiállítás
- A restaurálás művészete II., Pozsonyi Városi Galéria, Mirbach-palota 2011, a Restaurátor Kamara csoportos kiállítása

Saját alkotások: Kispasztika, köztéri szobrok.

MOROVÝ STĚP S KORUNOVANÍM PANNY MÁRIE, Komárno

SZENTHÁROMSÁG-SZOBOR MÁRIA MEGKORONÁZÁSÁVAL, Komárom

1715, az oszlop 1803-ból, ismeretlen szerző, kő, aranyozott fém.

Restaurálták Csütörtöki András szobrász-restaurátorművész, Porubovič Jozef professzor és Polgár Miroslav szobrász-restaurátorművészek 1991–1992 között. Munkatárs: Dénesová Eva, művészettörténész.

1715, stĺp z r. 1803, autor neznámy, kameň, zlátený kov.

Reštaurovali v r. 1991–92 Ondrej Csütörtöki, akad. soch., prof. Jozef Porubovič, akad. soch., Miroslav Polgár, akad. soch. Spolupráca: PhDr. Eva Dénesová, historička umenia.

Jednu z dominant komárňanského hlavného námestia – barokový morový stĺp dalipostaviť najšijezuitipozažehnaní veľkej morovej epidémie z roku 1910-11 v rámci svojho rekatolizačného programu. Okrem skupiny Najsvätejšej Trojice je tu dominantnou najmä postava Panny Márie ako orodovnice a sprostredkovateľky pokoja a istoty v tragickej dobe 17. storočia – obdobia kuruckých vojen, ktoré nepriaznivo postihli i Komárno.

Súsošie Najsvätejšej Trojice s Pannou Máriou práve korunovanou za Kráľovnú nebies sa týča v vysokom pylóne (pôvodne barokovom stĺpe, ktorý sa nezachoval) umiestnenom na masívnom barokovom štvorbokom podstavci, ktorý má nárožia zvýraznené nízkymi pilastrami v hornej i dolnej časti zavlnutými do volút. Nad nimi sú umiestnené postavy morových svätcov sv. Sebestiána, sv. Rochusa, sv. Františka Xaverského a sv. Antona Paduánskeho, sv. Rozálie, na čelnej strane podstavca je reliéf sv. Karola Boromejského. Sochy sú doplnené príslušnými rytými nápismi zvýraznenými čiernou farbou. V roku 1803 bolo súsošie obnovené s niekoľkými zásadnými korekciami. Pôvodný podstavec zo sedého vápencabolo obložený kamennýmischodiskovýmistupňami, do stredu podstavca, medzi sochy piatich svätcov bol osadený nový štvorhranný pylón s reliéfnou výzdobou v klasicistickom slohu. Tieto nové časti boli vyhotovené z odlišného materiálu – vápencarůžovkastej farby. Z pôvodného barokového stĺpa sa zachovala hlavica, ktorá bola osadená na vrchol pylóna. K ďalším menším opravám a úpravám pamiatky došlo v rokoch 1884 a 1927 – tie sa však obmedzili len na drobné úpravy tmelením, plombážepísmaa pravdepodobne preosadenieschodov. Rozsiahla oprava celku bola vykonaná až v rokoch 1969-70. Z tejto obnovy pochádzali hrubozrnné tmely v miestach lokálnych opráv, doplnková rekonštrukcia a žlté olejové nátery na kovových častiach. Pred reštaurovaním bol pôvodný kamenný materiál stĺpa hĺbkovo deštruovaný, čo dosvedčovala aj vysoká nasiakavosť vodou, kamenný materiál bol na veľkých plochách doplnený sekundárnymi tmelmi a novodobými nevhodnými rekonštrukciami. Materiál pylóna a schodov (z úpravy v r. 1803) bol len povrchovo zvetraný, s trhlinkami a lokálnymi poškodeniami. Kovové časti boli pokryté olejovými nátermi.

V prvej etape boli demontované kovové časti stĺpa, ktoré boli očistené od hrubých nečistôt a sekundárnych náterov následne konzervované. Z vrcholového súsošia a pylónu boli odstránené čierne depozity.

V druhej etape boli rekonštruované chýbajúce kovové prvky – časti ústrednej svätožiary, svätožiary všetkých figúr, šípysochysv. Sebestiána, doplnené boli brúsené sklávkorune Panny Márie a na žezle Boha Otca, kde bol rekonštruovaný aj vrcholová časť. Všetky kovové časti boli vyzláténé. V tejto etape bolo reštaurované vrcholové súsošie a pylón. Po očistení kameňa boli odstránené všetky sekundárne deformujúce prvky, mechanicky poškodené miesta boli do modelovaného umelom kameninaprírodnej báze aspoje boli nanovo vytmelené. Po záverečnej výtvarnej retuši nasledovala petrifikácia kamennej hmoty a hydrofobizácia povrchu.

V ďalšej etape bolo reštaurovaný podstavec so sochami svätcov a schodiskovýmistupňami. Po odstránení vrstiev čierneho depozitu a mechanickým dočistením nasledovalo odsolenie kamenného materiálu, odstránenie sekundárnych deformujúcich prvkov (predovšetkým v častiach ríms, končatín a hláv sóch a nevhodne riešených drapérií). Náročnou časťou reštaurovania boli rekonštrukcie profilácie

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

korunnejrímsy, ornamentikynárožnýchvolút, tmeleniedeštrukcií povrchu kameňa a hlavne textových častí, kde bolo potrebné dosekaťchýbajúcepísmená. Prisocháchsvätcovtobolirozsiahle rekonštrukcie a domodelovanie chýbajúcich častí prstov, rúk, nôh, hláv, tváre, drapérií, súčastíodevuarekonštrukciekovových svätožiaraatribútov, ktorébolínáslednevyzláténé. Záverečnou úpravou bola výtvarná retuš, petrifikácia kamennej hmoty a hydrofobizácia povrchu.

Po vytmelení jednotlivých častí podstavca sa prišlo k zabezpečeniu statiky stĺpa demontážou murovaného jadra schodiskových stupňov. Pri výkopových prácach sa objavilo pôvodnézaloženie schodiskovýchstupňovmurovanéhopodložia a niekoľkomohutných kamenných článkovz pôvodného stĺpa, ktoré boli sekundárne použité ako výplň jadra. Nové podnožie morovéhostĺpaboloznovumurovanépodľa projektustatického zabezpečeniainjektážouabetonážoupriakceptovanínajstaršieho

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav poreštaurovaním/restaurálás után

stav po reštaurovaní / restaurálás után

stavu podnožia.
Morový stĺp v Komárne je architektonicky i sochársky kvalitnou ukážkou vrcholného baroka v svojom regióne a tvorí mimoriadne významný estetizujúci faktor mestského interiéru.

ÚSTREDNÝ KRÍŽ na mestskom cintoríne, Komárno KÖZPONTI KERESZT a városi temetőben, Komárom

1785, ismeretlen szobrász, kő.

Restaurálta Csütörtöki András szobrász-restaurátorművész 1993-ban. Munkatárs: Bilka Milan okl. mérnök, Jakab Béla okl. mérnök.

1785, autor: neznámy sochár, kameň.

Reštauroval v r. 1993 Ondrej Csütörtöki, akad. soch. Spolupráca: Ing. Milan Bilka, Ing. Vojtech Jakab.

Nadvojstupňovej podnožia na kvádrovitom podstavci stojí vysoký stĺp po celej výške oblého drieku zdobený reliéfom ovíjajúceho sa vavrínu. Hlavica stĺpa na spôsob dórskeho rádu nesie štvorcový abakus, na ktorom je postavený masívny, pomerne nízky kríž s volútovito vykrojenými okrajmi brvíen. Kríž nesie reliéf korpusu ukrižovaného Krista, nad hlavou stitullomna obdĺžnikovom podklade so zavinutými rohmi. V podnoží kríža je vysoký reliéf prekrížených kostí a lebky na hromade kamenia. Skulptúra z 80. rokov 17. stor. svojou výškou a antikizujúcimi formálnymi výtvarnými prvkami už ohlasuje nástup klasicizmu, i keď v stvárnení kríža a reliéfov sa ešte výrazne ohlasuje prejav dekoratívneho neskorého baroka.

Kamenný materiál stĺpa bol v havarijnom stave, povrchovo silne zvetraný, v partiách s vegetatívnym motívom s čiastočnou stratou modelácie a s veľkým úbytkom spojiva, v hornej časti s kamenárskou vysprávkou, v dolných partiách so stopami po mechanickom poškodení. V časti korpusu a kríža bol kameň silne drobivý, nesúdržný, povrchovo i hlbkovo zvetraný, s vysokou stratou modelácie. V časti podstavca a schodov bolo množstvo väčších i menších otvorov povypravených vápencových zložkách. Na povrchu celého objektu bola vysoká prítomnosť uhľkatých mastných usadenín, mikroorganizmov vyžrážaných solí. Reštaurátorské práce boli realizované in situ a bez demontáže. Prvou fázou reštaurovania bolo odstránenie hrubých nečistôt a mikroorganizmov z celého povrchu objektu vrátane podstavca a schodov. Nasledovalo čiastočné spevnenie a odsolenie kamennej hmoty, hlbkové spevnenie kameňa, rekonštrukcia chýbajúcich častí, tmelenie, plombáž, ujednotenie povrchu výtvarnou retušou a hydrofobizácia. Reštaurovaním tejto pamiatky, svojho druhu úplne ojedinelej, získal komárňanský cintorín znovu svoju pôvodnú dôstojnú a umelecky hodnotnú dominantu.

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav po reštaurovaní / restaurálás után

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

ARTÉZSKA STUDŇA, Nové Zámky ARTÉZI KÚT, Érsekújvár

1900 körül, ismeretlen szobrász, öntvény, acél, 240 × 90 × 90 cm.

Restaurálta Csütörtöki András szobrász-restaurátor művész 1995–96-ban. Munkatárs: Untermayer István.

Okolo r. 1900, autor: neznámy sochár, liatina, ocel', 240 × 90 × 90 cm.

Reštaurovalvr.1995–96OndrejCsütörtöki,akad.soch.Spolupráca:ŠtefanUntermayer.

Artézská studňa upravená ako fontánka s pitnou vodou má dekoratívny liatinový štvorboký nadstavec so zošíkmenými stenami a štyrmi chrličmi umiestnenými v reliéfnych hlavách levov, pod ktorými sú polkruhové lavabá na špirálovitých konzolkách. Stena nadstavca sú ešte prízdobené reliéfnou volútovou a akantovou ornamentikou. Nadstavec je ukončený štyrmi volútovými štítlami s akrotériami a ústredným oktogonálnym stĺpikom s plastikou dievčiny v rozvratých šatách nesúcej napravo pleciamaforu naplnenú vodou, ktorú pridžiava oboma rukami. Fontánka je vyhotovená v historizujúcom slohu obdobia najväčšej konjunktúry železiarskeho priemyslu v Uhorsku na prelome 19. a 20. storočia, čo dokazuje aj materiál, z ktorého je vyhotovená – šedá liatina. Z toho hľadiska je mimoriadne zaujímavým dokladom súdobého sochárstva, ale aj vysokej úrovne zlievarenského priemyslu na území južného Slovenska.

Fontánka sa pred reštaurovaním nachádzala pod úrovňou okolitej komunikácie v torzálnom stave značne zanesená povrchovými pôdnymi depozitmi schýbajúcimi časťami reliéfnej ornamentiky (levie hlavy, časti akantov, rozety, nárožné lišty). Liatinový materiál bol v dolnej časti nadstavca na celom povrchu degradovaný vplyvom pôdnej korózie, hĺbkovo a konštrukčne bol pevný, s neporušeným jadrom, so zachovanými montážnymi spojmi a vývodmi. Plastika nemala výraznejšie degradovanú modeláciu, až nachýbajúce oboje ruky odramienahornú časť kruhového podnožia. Na zadnej strane plastiky bol otvor v priemere 10 cm. Na povrchu sa našli zvyšky sekundárneho náteru čiernej olejovej farby a protikorózne nátery. Po demontáži bolo zovšetkých častí fontánky odstránené hrubé nečistoty, sekundárne náterové hmoty a korózia. Nasledovalo vyhotovenie nákrsov ako podklad pre rekonštrukciu chýbajúcich častí. Tieto museli byť najprv modelované, aby podľa modelov mohli byť vyhotovené zlievarenské formy. Hotové odliatky boli opracované a spolu s ostatnými časťami fontánky povrchovo upravené konzerváciou. Po ukončení reštaurovania boli všetky časti fontánky skompletizované a po montáži osadené na pôvodné miesto.

stav pred reštaurovaním
restaurálás előtt

stav pred reštaurovaním
restaurálás előtt

stav po reštaurovaní / restaurálás után

TROJIČNÝ STĚP, Dunajská Streda SZENTHÁROMSÁG SZOBOR, Dunaszerdahely

1777, ismeretlen szobrász, kő. Restaurálták Csütörtöki András szobrász-restaurátorművész és Mag Gyula szobrászművész 2006–2007-ben.

1777, autor: neznámy sochár, kameň. Reštaurovali v r. 2006–2007 Ondrej Csütörtöki, akad. soch., Július Mag, akad. soch.

Na klasickom stĺpe s oblým driekom a kompozitnou hlavicou, osadenom na vysokom kvádrovom postamente ukončenom profilovanou rímou, je umiestnené súsošie Najsvätejšej Trojice v typologickej variante Trón milosti. Tento je prezentovaný postavou Boha Otca ako bradatého muža sediaceho na tróne z oblakov s rozopätými rukami, v ktorých drží pred sebou kríž s ukrižovaným Kristom. Netradične pod nohami Krista sa vznáša Duch svätý v podobe holubice. Súsošie prezentuje ešte znaky doznievajúceho baroka, kým architektúra stĺpa sa slohovo prikláňa ku klasicizmu. Súsošie bolo z väčšej časti vážne poškodené, absentovala hlava Boha Otca a horná polovica tela Krista. Pôvodná podoba súsošia bola známa len z historickej fotografie z roku 1954, na základe ktorej bolo možné vyhotoviť technickú kópiu domodelovaním. Telo stĺpa a postamentu malo niekoľko povrchových deštrukcií vyžadujúcich doplnenie úbytkov kamennej hmoty. V prvom rade boli z pamiatky odstránené všetky hrubé nečistoty, maltové lôžka, nevhodné plomby a tmely a súvislý cementový poter pochádzajúci z poslednej obnovy v roku 1929. Stĺp bol očistený od organických depozitov a mikroflóry a všetky oslabené časti stĺpa boli odstránené. Po dezinfekcii a odsolení nasledoval spevnenie kamennej hmoty opakovanou penetráciou a fixácia jeho jednotlivých častí spájaných tiahlamizneoxidujúceho kovu. Tvarová rekonštrukcia bola dosiahnutá doplnením chýbajúcich častí domodelovaním z umelého kameňa na prírodnej báze. Záverečnou úpravou bolo farebné jednotenie povrchu výtvarnou retušou a hydrofobizácia. Súsošie bolo rovnako reštaurátorsky ošetrované, očistené, petrifikované. Chýbajúce časti postáv boli rekonštruované v hline a po domodelovaní súsošia odliatého do koprenovej formy. Z umelého kameňa na prírodnej báze bol vyhotovený odliatok vo forme výdusku, ktorého povrch bol následne štruktúrne a farebne upravený. Posledným úkonom bola hydrofobizácia stĺpa a kópie súsošia, kompletizácia všetkých častí stĺpa a jeho osadenie na nové miesto na námestí na južnú stranu kostola. Po reštaurovaní získalo takto námestie v Dunajskej Strede významný urbanistický akcent, čo prispelo aj k lepšej prezentácii pamiatky na verejnosti. Originálne torzo súsošia bolo po reštaurovaní konzervačnou metódou deponované ako múzejný exponát.

stav pred reštaurovaním / restauráciou

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav po reštaurovaní / restaurálás után

FERDINANDOVA BRÁNA, Stará pevnosť, Komárno A FERDINÁND KAPU, Öregvár, Komárom

1551, ismeretlen reneszánsz szobrász és kőfaragó, 520 × 700 cm.

Restaurálták Csütörtöki András szobrász-restaurátorművész és Gráfél Juraj képzőművész 2009–2011 között. Munkatársak: Hudák Peter műépítész, id. Vajčovec Ernest restaurátor, Svitek Ján szobrász, Untermajer István.

1551, neznámy renesančný sochár a kamenár, kameň, 520 × 700 cm.

Reštaurovali v r. 2009–2011 Ondrej Csütörtöki akad. soch., Mgr. art. Juraj Gráfél. Spolupráca: Ing. arch. Peter Hudák, PhD., Ernest Vajčovec st., Ján Svitek, Štefan Untermajer

Ferdinandova brána je súčasťou významnej národnej kultúrnej pamiatky Staréj pevnosti v Komárne. Bola postavená v roku 1550, kedy bola prestavovaná česnej časťou pevnosti dokončená. Brána je polkruhovo zaklenutá, ostieniu portálu sú vymurované z vápencových kvádrov. Tesne nad nadpražím je v steně osadená veľkorozmerná štvorhranná tabuľa z rovnakého materiálu. Pozostáva zo štvorriadkového oslavného latinského nápisu smenom cisára Ferdinand I., nad ktorým je reliéf dvoch grifov držiacich rakúsky cisársky erb s korunkou. Portál je najstarším a najhodnotnejším dekoratívnym artefaktom celého objektu.

Pred reštaurovaním sa pamiatka nachádzala v oveľmi zlom technickom stave, k čomu prispelo aj niekoľko opakovaných nevhodných úprav. Kamenné články boli doplnované miestami prekryté cementovou omietkou, kamenný materiál bol výrazne deštruovaný a oslabený. Povrch pokrývalo veľké množstvo organických a inorganických depozitov. Na mnohých miestach boli badateľné varové absencie detailov.

Reštaurovanie začalo mechanickým odstránením povrchových depozitov, nasledovalo čistenie a dezinfekcia povrchu kameňa a spevnenie kamennej moty opakovane penetráciou. Chýbajúce tvarové prvky boli do modelu a doplnené z umelého kameňa na prírodnej báze spôsobom výstavnej rekonštrukcie. Estetizácia portálu upravená výtvornou retušou prírodnými pigmentami farebne zjednotila celý povrch portálu a tabule v monochrómnom odtieni ložnej bielej. Záverečnou úpravou bola hydrofobizácia všetkých kamenných častí brány. Reštaurovanie výrazne prispelo k dôstojnej prezentácii pamiatky v komplexeroziahlej stavby renesančnej komárňanskej pevnosti.

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav po reštaurovaní / restaurálás után

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav po ukončení I. etapy reštaurovania / az első munkafázis után

stav po ukončení II. etapy reštaurovania / a második munkafázis után

Ārpád Mézes

akademický sochár a reštaurátor (* 22. 07. 1961, Pôtor)

Štúdium:

- 1978-81 SUPŠ Bratislava, odbor kamenosochárstvo pedagóg: Juraj Gavula, akad. soch.
1981-87 Vysoká škola výtvarných umení Bratislava, odbor reštaurovania výtvarných sochárskych diel, pedagóg: prof. Ladislav Snopek, akad. soch., doc. Theodor Baník, akad. soch., prof. Jozef Porubovič, akad. soch. rešt., odb. asistent Jaroslav Kuba
1988-91 zamestnanec Štátnych reštaurátorských ateliérov ORA Levoča, pracovisko Rožňava, odborný vedúci: Ladislav Székely, akad. soch.
od 1991 samostatný reštaurátor
od 1994 člen Komory reštaurátorov. Žije a tvorí v Želiezovciach.

Špecializácie:

- S1 reštaurovanie drevených plastík, drevených architektonických článkov a oltárnych architektúr
S6 reštaurovanie kamenných plastík, kamenných architektonických článkov, muriva a naväzujúcich omietok
S9 reštaurovanie štukových plastík, štukových architektonických článkov a súvisiacich omietok

Reštaurátorská tvorba:

Reštaurovanie kamenných plastík a kamenných architektonických článkov

- 1991-93 Sochy sv. Vendelína, 19. st. a sv. Florián, 1799, Šahy, spolupráca: Ladislav Szűcs
1995-96 Barokový kozub kaštieľa, 2. pol. 18. stor., Gemer
1996 Erb mesta Rožňavy, koniec 18. stor., Rožňava, spolupráca: Alexander Koreň
1998 Erb starej Hontianskej stolice, 1749, Šahy
1999 Socha Krista Vir dolorum, koniec 18. stor., Nová Stráž
2000 Neskorogotický portál r. k. kostola Všetechsvätých, 1487, Horné Semerovce, spolupráca: Erik Fehér
2000 Trojičný stĺp, 19. stor., Hronovce, spolupráca: Erik Fehér
2006 Pomník padlým v 1. svet. vojne, 1924, Palárikovo, spolupráca: Martin Kovács, Vojtech Sipos

Reštaurovanie drevených plastík a oltárnych architektúr

- 1989-90 Barokové torzo Madony Kráľovnej, 1. pol. 18. stor., Banícke múzeum Rožňava
1991-93 Neskororenesančný oltár Kalvárie, r. k. kostol Sv. Margity Antiochijskej, 1662, Zborov, spoluautor: Igor Žucha, spolupráca: Mgr. Edita Kušnierová, Štefan Fábián, Tibor Svajko
1993-95 Súbor sakrálnych polychrómovaných skulptúr zo zbierok Gemerského múzea, 18. stor., Rimavská Sobota
1996 Socha sv. Veroniky, oltár r. k. kostola Bolestnej P. Márie na Kalvárii, pol. 18. stor., Rožňava
1998-99 Neskorobarokový baldachýn kazateľnice, kostol ref. cirkvi, 2. pol. 18. stor., Brzotín, spolupráca: Alexander Koreň
2000-01 Baroková Pieta, r. k. kostol Anjelov Strážcov 18. stor., Veľké Ludince, spolupráca: Mgr. Edita Kušnierová
2002 Maľované drevené empory a baldachýn kazateľnice v slohu ľudového baroka, kostol ref. cirkvi, 1786, Gemerská Hôrka

Reštaurovanie oltárnych a závesných obrazov

- 2002-03 Závesné obrazy: barokový obraz Panna Mária Immaculata, r. k. kostol sv. Ondreja, pol. 18. stor., barokový obraz sv. Anna Samotretia, kaplnka Sv. Anny, pol. 18. stor., klasicistický obraz sv. Rozália, r. k. kostol Sv. Rozálie, 19. stor., Komárno
2006-07 Neskorobarokový oltárny obraz sv. Mikuláš, r. k. kostol Sv. Mikuláša, pol. 18. stor., Balog nad Ipľom, spolupráca: Vojtech Sipos

Výstavy:

- Medzinárodný seminár reštaurátorov v Sárospataku (MR) 1993, kolektívna výstava
Výstava Barok z Rákoša, Galéria baníckeho múzea v Rožňave, 1996
Umenie reštaurovania, GMB Bratislava, Mirbachov palác 2000, kolektívna výstava Komory reštaurátorov Slovenska
Reštaurovanie Kalvárií v novozámockom regióne, Regionálne osvetové stredisko Nové Zámky 2010, kolektívna výstava
Umenie reštaurovania II., GMB Bratislava, Mirbachov palác 2011, kolektívna výstava Komory reštaurátorov Slovenska

Vlastná tvorba:

Drobná plastika, portrétné reliéfy a plakety.

Mézes Árpád

szobrász-restaurátor művész (*Nógrádszentpéter 1961. 7. 22.)

Tanulmányok:

1978-81 Iparművészeti Középiskola Pozsony, kőszobrász szakon, tanára Juraj Gavula szobrászművész.

1981-87 Képzőművészeti Főiskola, Pozsony, szobrászati képzőművészeti alkotások restaurálása, tanárai Ladislav Snopek professzor, szobrászművész, Theodor Baník docens, szobrászművész és Jozef Porubovič professzor, szobrász-restaurátor művész,

1988-91 A lőcsei székhelyű Állami Restaurátortól Műtermek alkalmazottja, rozsnói műterem, Székely László szobrász-restaurátor művész irányításával.

1991-től szabadfoglalkozású restaurátor művész.

1994-től A Szlovák Restaurátor Kamara tagja. Zselízen él és alkot.

Szakterület:

S1 Faszobrok, fából készült építészeti elemek és oltárépítmények restaurálása

S6 Kőszobrok, kőből készült építészeti elemek és a hozzá kapcsolódó falak és vakolatok restaurálása

S9 Stukkó díszítések, stukkó építészeti elemek és a hozzá kapcsolódó vakolatok restaurálása

Restaurátorki munkák:

Kőszobrok és kőből készült építészeti elemek restaurálása

1991-93 Szent Vendel szobor, 19. század és Szent Flórián szobor, 1799, Ipolyság, munkatárs: Szűcs László

1995-96 A gömöri kastély barokk kandallója, 18. század 2. fele, Gömör

1996 Rozsnyó város címere, 18. század vége, Rozsnyó, munkatárs: Koreň Alexander

1998 A történelmi Hont vármegye címere, 1749, Ipolyság

1999 Vir dolorum szobor, 18. század vége, Őrsújfalú

2000 Mindenszentek r. k. templom késő gótikus kapuja, 1487, Felsőszemeréd, munkatárs: Fehér Erik

2000 Szentháromság oszlop, 19. század, Lekér, munkatárs: Fehér Erik

2006 Az 1. világháborúban elesettek emlékműve, 1924, Tótmegyer, munkatárs: Kovács Márton, Sipos Béla

Faszobrok és oltárépítmények restaurálása

1989-90 Királynő Madonna barokk torzója, 18. század 1. fele, Bányászati Múzeum, Rozsnyó

1991-93 Kálvária késő reneszánsz oltára, Antiochiai Szent Margit r. k. templom, 1662, Zboró, társszerző: Žucha Igor, munkatárs: Kušnierová Edita, Svajko Tibor

1993-95 A Gömöri Múzeum gyűjteményében található polikrómozott faszoboregyüttes, 18. század, Rimaszombat

1996 Szent Veronika szobor a Fájdalmas Szűz Mária r. k. kálváriatemplom oltárán, 18. század, Rozsnyó

1998-99 Késő barokk szószékkorona, református templom, 18. század 2. fele, Berzéte, munkatárs: Koreň Alexander

2000-01 Barokk Pieta, Őrő Angyalok r. k. templom, 18. század, Nagyölved, munkatárs: Kušnierová Edita

2002 Festett fakazettás karzat és szószékkorona népi barokk stílusban, református templom, 1786, Özörény

Oltárképek restaurálása

2002-03 Mária Immaculata, Szent András r. k. templom, 18. század; Szent Anna harmadmagával, Szent Anna kápolna, 18. század közepe, Szent Rozália, Szent Rozália r. k. templom, 19. század, Komárom

2006-07 Szent Miklós késő barokk oltárkép, Szent Miklós r. k. templom, 18. század közepe, Ipolybalog, munkatárs: Sipos Béla

Kiállítások:

Nemzetközi restaurátor szeminárium, Sárospatak, 1993, csoportos kiállítás

Barokk Rákosról, Bányászati Múzeum Galériája, Rozsnyó, 1996

A restaurálásművészetell., Pozsonyi Városi Galéria, Mirbach palota, Pozsony, 2000, a Restaurátor Kamara csoportos kiállítása

Kálváriák restaurálása az érsekújvári régióban, Regionális Népművelési Központ, Érsekújvár, 2010, csoportos kiállítás

A restaurálásművészetell., Pozsonyi Városi Galéria, Mirbach palota, Pozsony, 2011, a Restaurátor Kamara csoportos kiállítása

Saját alkotások:

Kisplasztika, portré domborművek és plakettek.

OLTÁR KALVÁRIE, Zborov, rím. kat. kostol Sv. Margity Antiochijskej

KÁLVÁRIA OLTÁR, Zboró

Antiochiai Szent Margit római katolikus templom

1662 körül, Krisztus teste a 16. század közepéről, ismeretlen fafaragó műhely, polikrómozott fa, 644 × 220 cm.

Restaurálták Mézes Árpád szobrász-restaurátor művész és Žucha Igor festő 1991–1993 között. Munkatársak: Kušnierová Edita, művészettörténész, Fábián István fényképész, Svajko Tibor.

Okolo r. 1662, korpus Krista z pol. 16. stor., autor: neznáma rezbárska dielňa, polychrómovaná drevorezba, 644 × 220 cm.

Reštaurovali v r. 1991–1993 Árpád Mézes, akad. soch., Igor Žucha. Spolupráca: Mgr. Edita Kušnierová, hist. umenia, Štefan Fábián, fotograf, Tibor Svajko.

Drevený polychrómovaný bočný oltár s ústredným súsoším Kalvárie s Pannou Máriou a sv. Jánom vyhotovený v slohu neskororenesančno-ranobarokového manierizmu. Vznik oltára môžeme datovať do obdobia po rozsiahlej renesančnej úprave pôvodne neskorogotického kostola a prístavbe južnej kaplnky, ktorú dali postaviť Alžbeta a Ladislav Rákócziovci v roku 1662. Ústredná skulptúra Krista na kríži je staršia ako oltár; pochádza pravdepodobne z pôvodného zariadenia kostola z pol. 16. stor. Všetky ostatné sochy a reliéfy majú oveľa rustikálnejší charakter a rukopis. Vzkriesený Kristus vo vrchole oltárneho nadstavca je závršením liturgického poradia: Posledná večera (kalich na predele), Vir dolorum, Ukrižovanie, Veraikon, Pieta, Vzkriesenie. Oltár dopĺňa reprezentatívny volútový nadstavec s postavami anjelov a alegorickými figúrami. Oltárnu skriňu lemuje dvojica stĺpov s anjelskými hlavičkami doplnených volútovými ušnicami s hroznovými strapcami. Pred reštaurátorským zásahom bol oltár v havarijnom stave, drevná hmota bola napadnutá aktívnym červotočom, oltárnu architektúru, sochy a ornamenty pokrývali dve vrstvy olejovej premalby (v prípade korpusu Krista päť vrstiev), chýbala pravá ušnica v oltárnom nadstavci. Oltár bol viackrát obnovovaný a dopĺňovaný, naposledy po požiari kostola v roku 1877. Vážne poškodenie drevenej hmoty a ohrozenie stability oltára vyžadovalo úplnú demontáž objektu. Po očistení od sekundárnych vrstiev premalieb boli všetky časti oltára petrifikované ponorom v petrifikačnom roztoku. Chýbajúce časti oltárnej architektúry boli rekonštruované dorezávkami. Oltárna menza bola osadená na železnú konštrukciu, ktorá zároveň nesie váhu celého oltára. Sochy dvoch anjelov a Vzkrieseného Krista po odstránení sekundárnych doplnkov boli ponechané v torzálnom stave. Všetky nové i predchádzajúce doplnky architektúry a sôch boli vytmelené a retušované podľa zachovaných častí pôvodnej polychrómie.

stav pred reštaurovaním
restaurálás előtt

polovičné čistenie, sondážny výskum a stav po reštaurovaní / féltisztítás, kutatás, restaurálás után

stav počas a po reštaurovaní / restaurálás közben és után

stav po reštaurovaní / restaurálás után

JUŽNÝ PORTÁL, Horné Semerovce, rím. kat. kostol Všetichsvätých DÉLI KAPU, Felsőszemeréd, Mindenszentek római katolikus templom

1482(7), ismeretlen középkori kőfaragó (a szignatúra alapján Jákob mester), kő, 464 × 215 × 20 cm.

Restaurálta Mézes Árpád szobrász-restaurátor művész 2000-ben. Munkatársak: Kušnierová Edita művészettörténész, Fehér Erik.

1482(7), autor: neznámy stredoveký kamenár (podľa signatúry majster Jakub), kameň, 464 × 215 × 20 cm.

Reštauroval v r. 2000 Árpád Mézes, akad. soch. Spolupráca: Mgr. Edita Kušnierová, historička umenia, Erik Fehér.

Neskorogotický sedlový kamenný portál zasadený v pravouhlom ráme s pretínavými prútmi ukončený supraportou vymedzenou profilovaným rámom v tvare „oslieho chrbta“, ktorý je ukončený gréckym krížom s dvomi ľaliami. V ploche supraporty bola pôvodne evidentne nástenná maľba, ktorá bola preukázaná aj sondážnym prieskumom. Zaujímavým dekoratívnym prvkom portálu sú vonkajšie prúty ostenia vysekané do hustej špirály. Na horizontálnom preklade portálu sa zachoval vysekaný nápis gotickou minuskulou, ktorý uvádza pravdepodobného autora portálu: Jacobus, keďže za menom je kamenárska značka. Pred menom je vysekaný letopočet 1482 (resp. 1487). Portál je umelecky hodnotným a vďaka nápisu aj historicky významným dielom svojho druhu v rámci územia Slovenska. Kamenná hmota portálu – sivočiernyandezitový tuf, bolavosvojejpodstateveľmi dobre zachovaná až na povrch portálu, ktorý bol zvetraný hlavne v dolných častiach ostenia a narušený sekundárnym cementovým a dvomi olejovými nátermi. Prekladová časť portálu bola staticky narušená vertikálnou prasklinou. Nástenná maľba v supraporte bola tiež sekundárne upravovaná dvomi vrstvami omietky a viacerými farebnými vrstvami, ktoré sú z umeleckého a estetického hľadiska nehodnotné.

Po mechanickom očistení kamennej hmoty odstránenie cementových tmelov a doplnkov nasledovalo odstránenie sekundárnych vrstiev omietok a náterov. Kamenná hmota bola odsolená a petrifikovaná. Pre fixovanie tmelenia bola pripravená drôtená konštrukcia, prasklina horizontálneho prekladu bola poistená dvomi zavíranými spojkami z nekorodujúcej ocele. Poškodený kamenný prah portálu bol doplnený umelou kamennou zmesou na prírodnej báze. Po vytmelení kamennej hmoty a škárovaní bol celý povrch portálu farebne zjednotený výtvornou retušou a zabezpečený proti vplyvom počasia hydrofóbnym náterom. V ploche supraporty bola rekonštruovaná chýbajúca vápenná omietka so zachovaním fragmentov pôvodnej nástennej maľby.

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

sondážny výskum, stav počas a po reštaurovaní / kutatás, restaurálás közben és után

PIETA, Veľké Ludince, rím. kat. kostol Sv. Anjelov Strážcov PIETA, Nagyölvéd, Szent Őrangyalok római katolikus templom

1777, polikrómozott fa, lo. Nep. Aradi (Johann Nepomuk Aradi) aláírással, 78 × 57 × 22 cm.

Restaurálta Mézes Árpád szobrász-restaurátor művész 2001-ben. Munkatárs: Kušnierová Edita, művészettörténész.

1777, polychrómovaná drevorezba, autor: ľudový rezbár so signatúrou lo. Nep. Aradi (Johann Nepomuk Aradi), 78 × 57 × 22 cm.

Reštauroval v r. 2001 Árpád Mézes, akad. soch. Spolupráca: Mgr. Edita Kušnierová, historička umenia.

Drevenésúsošievslohuludovéhohobarokarezanénapohľadspredumohlobyťpôvodnesúčasťouprícestnejkaplnky,akésvdanejoblastičastovyskytujú.Jejautor,ľudovýrezbárodchovanýnaoficiálnychvzorochsapidržalklasickéhozobrazeníatémy:sediacaMária, matkaJežišovadržívlonemrťvetelosvojhosynaprávesňatéhozkriža.Akotobývapreľudovýchrezbárovtypické,ajtentozanechal nazadnejstranesochysvojemenoarokjejvyhotovenia.Sochajezloženázviacerychčastí,ktorébolivspojochuvoľnenéasekundárne spojenéželeznýmiklincami,ktoréužboliskorodované.Montovanásvätožiara bolazväčšejčastisekundárnaakoncovéčastilúčov olámané.Drevnáhmotasochybolanapadnutáaktívnymčervotočomapôvodnápolychrómiapodniekoľkýmisekundárnymivrstvami bolánásledkomtohovhavarijnomstave.Poočisteníakonzervácii drevnejhmotyboliodstránenésekundárnevrstvy polychrómiea všetkyskorodovanékovovéspoje.Rozpadnutéčastisochyboliznovuzlepené,chýbajúcečastikriedovéhohopodkladudoplnenéatrhlíny vytmelené.Nasledovalozlátenie,striebrenieafarebnáretuš,záverečnápovrchováúprava,montážrekonštruovanej svätožiary a osadenie sochynapôvodnémiestovkostole.Reštaurovanienavrátilosúsošiu jejopôvodnývýtvarnývýrazacitlivárekonštrukciapolychrómie, najmänatváriBolestnejmatkyamŕtvehoKrista,spolusdecentnýmzlátenímastriebrenímajpôsobivejšíúčinkprináboženských obradoch v priestore kostola.

stav počas a po reštaurovaní
restaurálás közben és után

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav po reštaurovaní / restaurálás után

stav pred, počas a po reštaurovaní / restaurálás előtt, közben és után

OLTÁRNY OBRAZ PANNA MÁRIA IMMACULATA, Komárno, rím. kat. kostol sv. Ondreja MÁRIA IMMACULATA OLTÁRKÉP, Komárom, Szent András római katolikus templom

1730 körül, ismeretlen osztrák-magyar festő, olajfestmény, vászon, 180 × 109 cm.

Restaurálta Mézes Árpád szobrász-restaurátor művész 2002–2003 között. Munkatárs: Farkas Veronika, művészettörténész.

Okolo 1730, neznámy rakúsko-uhorský maliar, olejomalba na plátne, 180 × 109 cm.

Reštauroval v r. 2002–03 Árpád Mézes, akad. soch. Spolupráca: PhDr. Veronika Farkasová, historička umenia.

Obraz je reprezentantom vrcholného jezuitského baroka a pochádza pravdepodobne z tunajšieho jezuitského kláštora. Na rozdiel od iných súdobných zobrazení Panna Mária ako patrónka Kráľovstva uhorského (Patrona Regni Hungarie) nemá na hlave uhorskú korunu, ale štylizovanú rakúsku cisársku korunu. Obraz pravdepodobne vznikol vo viedenskom prostredí a vzhľadom k ikonografii môže byť oslavou víťazstva katolíckych Habsburgovcov nad pohanskými Turkami, ale aj vďaka vyznaniu Panny Márie za zažehnanie morovej epidémie. Obraz bol pred reštaurovaním značne nečistený prachovými depozitmi, laková vrstva bola stmavnutá natoľko, že niektoré časti kompozície neboli rozoznateľné. Povrch malby bol značne popraskaný, pri okrajoch opadaný, najmä v ľavom dolnom rohu, kde bolo plátno aj s podrámom úplne rozpadnuté. Výskum preukázal prítomnosť najmenej dvoch stmavnutých lakových vrstiev, medzi ktorými sa našli aj čiastočky prachu a sadzí. Plátno je zložené z dvoch častí, na pravej strane je rozšírené asi 20 cm pásom, čo je badateľné aj na maľovanej strane. Na viacerých miestach bolo plátno prederavené a pri okrajoch potrhane. Ozdobný rám zložený z 9 častí, bol v havarijnom stave. Drevná hmota bola napadnutá červotočom, originálne čapovanie bolo rozpadnuté, pôvodné drevené spojovacie klince boli nahradené železnými, ktoré skorodovali, zlátená vrstva a kriedovanie boli najmä v dolných častiach úplne opadané. Podrám bol v takom štádiu rozpadu, že ho držalo pohromade len plátno. Jeho zadná strana bola podpepená ešte ďalšou vrstvou plátna zloženého zo 4 častí, ktorá bola značne uvoľnená a na mnohých miestach odlepená. Po demontáži z ozdobného rámu bolo plátno sňaté z podrámu a maľovaná vrstva bola fixovaná. Podlepené plátno z zadnej strany bolo odstránené, pôvodné plátno bolo očistené a nažehlené na nové plátno.

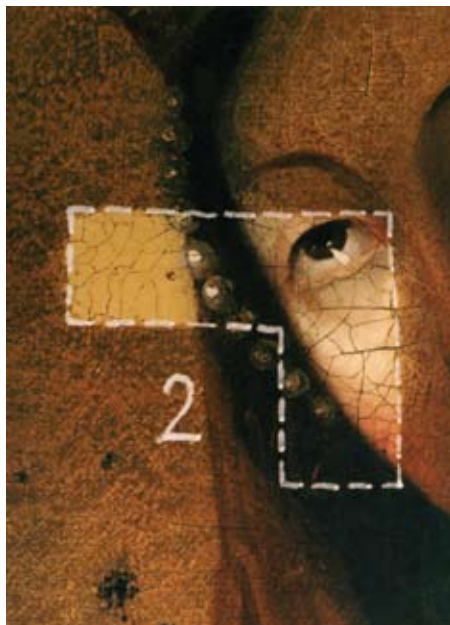
Po očistení maľovanej vrstvy a odstránení tmavnutých lakov boli poškodené miesta maľby vyčistené a obraz bol napnutý na obnovený podrám. Nasledoval podmaľba podretuš, retušovanie olejovými farbami a záverečná povrchová úprava lakovaním. Osobitnými

stav pred reštaurovaním/ restaurálás előtt

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

sondážny výskum / kutatás

stav po reštaurovaní / restaurálás után

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav po reštaurovaní / restaurálás után

reštaurátorskými úkonmi bolo reštaurovanie ozdobného rámu a podrámu, ktoré bolo očistené, konzervované, chýbajúce časti boli doplnené a jednotlivé časti rámov boli zlepené dohromady. Uzdobné rámy boli rekonštruované chýbajúcou polychrómiou smarovaním a zlátením. Zreštaurovaná maľba bola umiestnená do pôvodného rámu.

Alexander Koreň

reštaurátor (*1. 3. 1953 Rožňava)

Štúdium:

1968-1972 Stredná priemyselná škola elektrotechnická v Košiciach. Výtvarné umenie študoval súkromne. V maliarskej tvorbe bol usmerňovaný doc. Tiborom Gálom, Jozefom Haščákom a úspešným rožňavským maliarom Jánom Kuchtom. V oblasti sochárstva boli nápomocní akademický sochári Jozef a Pavol Tomečko.

V rokoch 1980-1992 sa pravidelne zúčastňoval súťaží v amatérskej výtvarnej tvorbe od okresných po celoslovenské (Výtvarná Dubnica), kde získal niekoľko ocenení. Zúčastnil sa

tiež medzinárodných maliarskych sympózií na Slovensku (Gombasek, Spišské Podhradie – Kapitula, Dedinky) i v Maďarsku (Dömsöd, Gyömrő, Zebegény).

Reštaurovaním sa začal zaoberať v roku 1981 vo včelárskom múzeu v Kráľovej pri Senci, kde konzervoval a reštauroval exponáty. Do roku 1990 sa tejto činnosti venuje len sporadicky, neskôr sa stane jej hostálym povolaním. Pri reštaurátorskej práci mnohokrát využíva poznatky a skúsenosti zo svojho pôvodného technického vzdelania a praxe. Od roku 1991 úzko spolupracuje s akad. soch. Árpádom Mézesom. Žije a pracuje v Rožňave.

Reštaurátorská tvorba:

- 1994 Kovový erb rožňavského biskupa Kollarcsika, v tympanóne kláštora vincentiek v Rožňave
- 1996 Oltárny obraz Svätá krv Kristova, 80 × 60 cm, socha sv. Márie Magdalény, v: 130 cm, z neskorobarokového r. k. kostola Bolesťnej P. Márie na Kalvárii v Rožňave
- 1996 Klasicistický oltár s obrazom sv. Ľudmily od Viktora Madarásza, 1882, 242 × 124 cm, v r. k. kostole v Prakovciach
- 2000 Klasicistický oltárny obraz Nanebovzatie Panny Márie, 157 × 97 cm, v r. k. kostole v Revúčke
- 2001 Klasicistický oltárny obraz Nanebovzatie Panny Márie, Doeringer 1807, 309 × 198 cm, v r. k. kostole v Helpe
- 2005 Klasicistický oltár ev. kostola a. v. v Rožňave s plastikami a reliéfmi
- 2006 Pamätná tabuľa založenia rožňavského biskupstva s rytým nápisom v kameni, atika na čelnej fasáde biskupskej rezidencie Rožňava
- 2007 Dekoratívny kovaný balkón biskupskej rezidencie s festónmi a biskupským erbom, maľba na plechu, zlátenie Rožňava
- 2007 Obrazové hodiny s pohľadom na Bratislavu, klasicistická maľba na plechu od L. C. Hoffmeistera, 57 × 82 cm, súkromná zbierka
- 2007 Drevená ľudová maľovaná empora v ev. kostole a. v. v Gemerskej Polome (s rekonštrukciou chýbajúcich častí)
- 2008 Secesný obraz Dáma s listom, 157 × 97 cm, súkromná zbierka
- 2009 Klasicistická organová skriňa v ev. kostole a. v. v Nižnej Slanej
- 2010 Oltárny obraz sv. Michal archanjel od L. Betkelena, 1883, 166 × 84 cm, v r. k. kostole v Dolných Zahoranoch
- 2011 Rokokový svätostánok v r. k. kostole Narodenia Panny Márie v Brezničke

Závesné obrazy, voľné plastiky, dekoratívne rámy a drobný mobiliár pre r. k. kostoly v Rožňave, Dobšinej, Helpe, Pohorelej, Veľkom Folkmári, Žakarovciach, Krompachoch, Gelnici, Smolníku, Bôrke, Lipovníku, Malej Idke, Kečove, Plešivci, pre Biskupský úrad v Rožňave, Mestský úrad v Rožňave, Mestský úrad v Jelšave a SNM Múzeum Betliara súkromných zberateľov.

Spoločné práce so synom, Mgr. art. Petrom Koreňom:

- 2001 Novogotická architektúra hlavného oltára sv. Vincenta v r. k. kostole v Revúcej
- 2008 Iluzívna maľba antickej architektúry v interiéri tzv. Slobodomurárskeho pavilónu v parku kaštieľa v Betliari
- 2008 Kazetový maľovaný strop v kostole ref. cirkvi v obci Vidová
- 2009-10 Neskorobarokový hlavný oltár sv. Jána Nepomuckého v r. k. kostole v Závadke nad Hronom
- 2010 Štuková výzdoba fasády budovy radnice Jelšava

Spoločné práce s maliarom J. Kuchtom, reštaurovanie a rekonštrukcia výmaľby interiérov:

- 1992 r. k. kostol v Beline
- 1993 r. k. kostol v Henclovej
- 2001 v sále galérie biskupov a biskupskej spálni v historickej časti biskupskej rezidencie v Rožňave
- 2008 r. k. kostol v Hrhove
- 2010 v orientálnom salóne v kaštieli v Betliari
- 2011 kaplnka v Sušanoch

Vlastná tvorba: Závesné obrazy, sakrálny mobiliár, erby

Koreň Alexander

restaurátor (*Rozsnyó, 1953. 3. 1.)

Tanulmányok:

- 1968-72 Elektrotechnikai Szakközépiskola, Kassa. A képzőművészetet magánúton tanulta. Festészetet Tibor Gál docensnél, Jozef Haščáknál és a népszerű rozsnyói festőnél, Ján Kuchtánál tanult, szobrászatot Jozef és Pavol Tomečkoszobrászművészeknél.
- 1980-1992 között rendszeresen részt vett az amatőr alkotók versenyein, a járási szinttől az országosig (Výtvárná Dubnica), amelyekentöbbször részesült elismerésben. Több alkalommal vett részt festészeti szimpóziumokon Szlovákiában (Gombaszög, Szepesváralja, Imrichfalva) és Magyarországon (Dömsöd, Györmő, Zebegény).

Restaurálással 1981-ben kezdett foglalkozni királyi Méhészeti Múzeumban, ahol agyűjtemény tárgyakat restaurálta. 1990-ig ezzel a tevékenységgel csak alkalmadtán foglalkozik, később bezárta az állandó foglalkozását. A restaurátor munkái között gyakran használt veszi az eredeti műszaki műveltségének tapasztalatainak. 1991-től szoros együttműködik Mézes Árpádszobrász-restaurátor művésszel. Rozsnyón él és dolgozik.

Restaurátori munkák:

- 1994 Kollarczik rozsnyói püspök fém címere a vincés nővérek kolostorának timpanonján, Rozsnyó
- 1996 Krisztus szent vére oltárkép, 80 × 60 cm, Szent Mária Magdolna szobor, 130 cm magas, Pieta szoborcsoport, 110 cm magas, Fájdalmas Szűz Mária r. k. templom a rozsnyói Kálvárián.
- 1996 Klasszicista oltár Szent Ludmilla képével Madarász Viktortól, 1882, 242 × 124 cm, r. k. templom, Práfkalva
- 2000 Klasszicista oltárkép Szűz Mária Menybevétele, 157 × 97 cm, r. k. templom, Kiszőce
- 2001 Klasszicista oltárkép Szűz Mária Menybevétele Doeringertől, 1807, 309 × 198 cm, r. k. templom, Helpa
- 2005 Azaugsburgi hitvallású ev. templom klasszicista falazott oltár szobrokkal és domborművekkel, kovácsolt korlát aranyozott ornamentikával, Rozsnyó
- 2006 Kőattikavésett felirattal a rozsnyói püspökség megalapításának emlékére, a püspök rezidencia homlokzatán, Rozsnyó
- 2007 A püspöki rezidencia kovácsolt vas díszkeréje füzérdíszekkel és a püspöki címerrel, Rozsnyó
- 2007 Képóra Pozsony látképével, klasszicista festmény vaspléhen L.C. Hoffmeisterától, 57 × 82 cm, magántulajdon
- 2007 Népi díszítésű festett karzat az augsburgi hitvallású ev. templomban, Veszvén
- 2008 Hölgy levéllel, szecessziós olajfestmény, 157 × 97, magántulajdon
- 2009 Klasszicista orgonaszekrény az augsburgi hitvallású ev. templomban, Alsósajó
- 2010 Szent Mihály arkangyal oltárkép L. Betkelentől, 1883, 166 × 84 cm, r. k. templom, Magyarhegy meg
- 2011 Rokokó tabernákulum, Szűz Mária születése r. k. templom, Ipolyberzence

Táblaképek, önálló szobrok, dekoratív keretek és apró berendezési tárgyak restaurálása r. k. templomok részére – Rozsnyó, Dobsina, Helpa, Koháryháza, Nagysolymár, Zakárfalva, Korompa, Gölnicbánya, Szomolnok, Barka, Hárskút, Kisida, Kecső, Pelsőc, valamint a rozsnyói Püspöki Hivatal, rozsnyói Városi Hivatal, Jolsvai Városi Hivatal, a SzNM betléri múzeuma és magángyűjtők részére.

Közös munkák a fiával, Peter Koreň szobrászművésszel

- 2001 Szent Vince neogótikus főoltár, r. k. templom, Nagyrőce
- 2008 Antik épületeket ábrázoló illúziós festmény az ún. Szabadkőműves pavilon interiórében, kastélypark, Betlér
- 2008 Festett kazettás mennyezet, református templom, Szalóc-Vígtelek
- 2009-10 Nepomuki Szent János későbarokk főoltár r. k. templom, Ágostonlak
- 2010 A városháza homlokzatának stukkó díszítése, Jolsva

Közös munkák J. Kuchta festőművésszel, interiórok falfestményeinek restaurálása és rekonstrukciója:

- 1992 r. k. templom Béna
- 1993 r. k. templom Henclófalva
- 2001 a püspökök galériájának terme és a püspöki hálószoba a püspöki rezidencia történelmi részében, Rozsnyó
- 2008 r. k. templom, Tornagörgő
- 2010 orientális terem a kastélyban, SzNM betléri múzeum
- 2011 r. k. kápolna, Susány

Szakra listémájú saját alkotások: Vászonnépek, egyházi jellegű berendezések, címerek

OLTÁRNY OBRAZ NANEBOVZATIE PANNY MÁRIE, Heľpa, rím. kat. kostol Nanebovzatia Panny Márie MÁRIA MENNYBEVÉTELE OLTÁRKÉP, Helpa, Mária Mennybevétele római katolikus templom

1807, sign. Doeringer, klasszicista olajfestmény, vászon, 309×198cm.
Restaurálta Koreň Alexander restaurátor 2001-ben.

1807, autor: sign. Doeringer, olejomaľba na plátne, 309×198cm.
Reštauroval v r. 2001 Alexander Koreň.

Klasicistická signovaná maľba z roku 1807 od akademicky školeného autora zobrazuje Pannu Máriu stojacuna oblaku vynášajúcou ju anjelminanebesia. V drapériách ešte cítiť silný vplyv neskorého baroka a rokoka, postavy tváre Márie, anjela a radu anjelských hlavičiek sú už výsostne klasicistické. Veľký obdĺžnikový obraz bol vložený do oltárnej architektúry, ktorá ho orámovala v hornej časti do oblúka. Obraz bol pred reštaurovaním znečistený, pokrytý sčerným lakom, maľba bola upravovaná sekundárnymi retušami. Plátno bolo zoslabené, v miestach napnutia pod rám malopočetné trhliny, na niekoľkých miestach bolo prederavené. Posŕti zo starého podrámu bola zadná strana plátna vyčistená a obraz bol nažehlený na nové plátno. Nasledovalo čistenie maľovanej vrstvy, odstránenie stmavnutého laku a sekundárnych retuší a zaplátanie diery a trhlín. Obraz bol napnutý na nový pod rám, maľba bola na poškodených miestach vytmelená, upravená jednotiacou výtvarnou retušou a na záver prekrytá ochrannou lakovou vrstvou.

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

sondážny výskum / kutatás

stav pred reštaurovaním a sondážny výskum
restaurálás előtt, kutatás

stav po reštaurovaní/restaurálás után

stavporeštaurovani/restaurálásután

**OLTÁRNY OBRAZ SVÄTÁ KRV KRISTOVA, Rožňava,
hlavný oltár rím. kat. kostola Panny Márie Bolestnej na Kalvárii
KRISZTUS SZENT VÉRE OLTÁRKÉP, Rozsnyó,
Fájdalmas Szűz Mária római katolikus kálváriatemplom főoltára**

1741, ismeretlen népi festő, olajfestmény, vászon, 80 × 60 cm. 1741, autor: neznámy ľudový maliar, olejomalba na plátne, Restaurálta Koreň Alexander restaurátor 1996-ban. ovál 80 × 60 cm. Reštauroval v r. 1996 Alexander Koreň.

ObrazoltárnehonadstavcanetradičnespracúvatémuKalvárie,kdekrížsukrižovanýmKristomjeumiestnenývokrúhlejkamennej cisterne,doktorejstekákrvzjehorán.Znejďalejvytekáotvorminabokoch.Okolocisternyjeskupinakláčiachiblickýchpostáv, ktoré zachytávajú krv do mušľovitých misiek: sv. Jakub Pútnik, sv. Peter, kráľ Dávid, sv. Mária Magdaléna a sv. Ján Krstiteľ. V pozadí v diaľke vidieť panorámu Jeruzalema. Napriek tomu, že maliarske podanie obrazu je značne rustikálne, jeho autor bol dobre oboznámený so súdobou neskorobarokovou maľbou. Tematicky i ikonograficky je dielo úplne ojedinelé.

Obraz bol v havarijnom stave. Plátno bolo zoslabené, v miestach napnutia na podrámmalo početné trhliny, maľovaná vrstva bola silne znečistená, nacelejšplochepopraskanáavšupináchsaodlupovalaodpodkladu.Posŕatízostaréhopodrámbolanajprvnarušená maľovaná vrstva fixovaná, zadná strana plátna vyčistená a obraz bol nažehlený na nové plátno. Maľovaná vrstva bola vyčistená od depozitov prachu a zvyškov sčernetéholaku, trhliny a diery boli doplnené chýbajúcimi kúsokmi plátna. Tie tomiesta avšetkymi miestami sopadanou maľbou boli vytmelené a plátno bolo napnuté na nový podrámm. Povrch bol ošetrovaný a maľba vyretušovaná a na záver ošetrovaná vrstvou laku.

Obraz je v súčasnosti deponovaný mimo svojho oltára a mimo kostola, ktorý je v havarijnom stave.

stav pred reštaurovaním
restaurálás előtt

stav pred, počas reštaurovania a sondážneho výskumu / restaurálás előtt, közben és kutatás

stav po reštaurovaní

restaurálás után

OLTÁR evanjelického kostola a.v., Rožňava

OLTÁR, Rozsnyó, evangélikus templom

1786, Gode József, domborművek: Gode Ferenc, aranyozás: Farkas Sámuel. Falazott klasszicista oltár. Restaurálta Koreň Alexander restaurátor 2005-ben. Munkatárs: Kušnierová Edita, művészettörténész, Koreň Peter, festő-restaurátor művész.

1786, autor: Jozef Gode, reliéfy: František Gode, zlátenie: Samuel Farkas, murovaný oltár v slohu Jozefínskeho klasicizmu s povrchovou úpravou polychrómovaným štukolustrom so zlátením a striebrením; oltárna mreža: kované železo zlátený plech. Reštauroval v r. 2005 Alexander Koreň. Spolupráca: Mgr. Edita Kušnierová, historička umenia, Mgr. art. Peter Koreň.

Oltár patrí medzi najlepšie práce sochára Jozefa Godeho (syn Ľudovíta Godeho, významného bratislavského sochára, pomocníka, resp. žiaka Raffaela Donnera), ktorý sa v 70. rokoch 18. stor. usadil v Rožňave, kde mal svoju dielňu. Je postavený v duchu oficiálneho slohu Jozefínskeho klasicizmu so štýlovou architektúrou s rímsami, tympanónom a charakteristickou dekoratívnou výzdobou festónmi, vencami, vlysmi a inými antikizujúcimi motívami, s povrchovou úpravou mramorovaním. Autorom dvoch oltárnych reliéfov je František Gode, pravdepodobne jeden z Jozefových synov. Predstavujú Poslednú večeru Pánovu a Zmŕtvychvstanie Krista. Vo vrchole oltára je postava Vzkrieseného Krista s dvomi adorujúcimi anjeli – dielo Jozefa Godeho. Úroveň výtvarného zobrazenia, ale aj technického vyhotovenia patrí oltáru medzi najkvalitnejšie diela svojho druhu na našom území.

Oltár bol na viacerých miestach mechanicky poškodený odermi, na miestach väčších úbytkov štukovej hmoty bola obnažená drôtená výstuž, mramorovanie bolo miestami obité, zlátenie na reliéfoch bolo uvoľnené od podkladu a opadáajúce v šupinách, na hornej ríme sa bol istopy pochybajúcej ornamentiky. Lokálne bolo pôvodné zlátenie počas predchádzajúcej opravy (1861) prekryté metálom lepeným na olej, ktorý bol zoxidovalý. Vrcholové plastiky oltára boli natreté bielou olejovou farbou, ktorú prekryvala silná vrstva prachového depozitu a sadzí. Jeden z anjelov mal ulomenú nohu, jednej z anjelských hlavičiek v tympanóne chýbal okrídlo. V prvej etape reštaurovania bola odstránená zdegradovaná biela farba vrcholových plastiek, absentujúce časti hmoty plastiek boli rekonštruované doplnením a domodelovaním v sadrovej zmesi, pôvodná biela polychrómia bola retušovaná. Z vrcholovej rímsy bola odstránená stará vrstva vosku s depozitom nečistôt, rímsa bola opatrená novým voskovým náterom a preleštená. Vypadané zlátenie na plastikách a zoxidované striebro na reliéfoch v tympanóne bolo rekonštruované a opatrené ochranným lakov. V druhej etape reštaurovania bolo odstránené zoxidované vrstvy metalu z reliéfov, festónov, hlavic štípu a ornamentiky. Chýbajúce časti hmoty festónov boli domodelované, opadané zlátenie na reliéfoch, vázach, hlavicach a pätkách štípu bolo v plnej mierе rekonštruované a opatrené ochranným lakov. V tretej etape bola od depozitov očistená oltárna architektúra, časti poškodené odermi boli vytmelené, chýbajúce mramorovanie bolo rekonštruované zjednocujúcou farebnou retušou. Reštaurovanie vrátilo oltár u jeho pôvodnú noblesu pôsobiacu v obnovenom interiéri kostola mimoriadne reprezentatívne a slávnostne.

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav pred a počas reštaurovania / restaurálás előtt és közben

stav po reštaurovaní / restaurálás után

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav poreštaurovaní/restaurálás után

stav poreštaurovaní/restaurálás után

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav po reštaurovaní / restaurálás után

SVÄTOSTÁNOK, Breznička, rím. kat. kostol Narodenia Panny Márie TABERNÁKULUM, Ipolyberzence, Szűz Mária születése római katolikus templom

1786, ismeretlen faragó, polikrómozott fa. Restaurálta Koreň Alexander restaurátor 2011-ben. Munkatársak: Hudák Péter építész-történész és Mézes Árpád szobrász-restaurátor művész.

1786, autor: neznámy rezbár, polychrómovaná drevorezba.

Reštauroval v r. 2011 Alexander Koreň. Spolupráca: Ing. arch. Peter Hudák, PhD., Árpád Mézes, akad. soch.

Rokokový svätostánok skrinkového typu navykrajovanom štvorcovom pôdoryse rozšírenom v zadnej časti dvojicou konkávne vykrojených krídiel zdvihnutých do volúty zdobených rezanou rokajovou ornamentikou. V hornej časti je ukončený kopulkou s vrcholovou plastikou Baránkasosvetožiarou. Nárožia skrinky sú zdobené zvislými pásmi ornamentiky zavínutými do volút, nad vierkach jereliéf kalicha s hostiou, nad ním rokajový plastický ornament a pod kopulkou dvojica anjelských hlavičiek na oblaku. Svätostánok je od roku 1997 doplnený dvojicou postáv adorujúcich anjelov kľúčiacich navolútových krídlach, ktoré sú prácou súčasného rezbára a nie sú pôvodnou súčasťou pamiatky.

Svätostánok bol pred reštaurovaním v havarijnom stave, drevná hmotabola napadnutá červotočom a hnilobou a ornamentálne časti boli mechanicky poškodené. Pod niekoľkými vrstvami premalby sa našli len veľmi malé fragmenty pôvodnej polychrómie, takže

bolo nutné pristúpiť k jej celkovej rekonštrukcii. Svätostánok bol rozobratý na menšie celky, ktoré boli zbavené povrchových nečistôt, boli z nich odstránené skorodované kľince a upevnená uvoľnená polychrómia. Sekundárne vrstvy náterov boli odstránené a zvyšky pôvodnej polychrómie boli očistené pomocou organických rozpúšťadiel. Drevná hmotabola následne ošetrovaná mačkaním a tieraním petrifikačným roztokom. Po kompletizácii všetkých častí boli poškodené

stav pred reštaurovaním a sondážny výskum / restaurálás előtt, kutatás

achýbajúcečastiarchitektúrysvätostánkudoplnené dorezávkami,povrchvšetkýchčastíbolvytmelený, kriedovýpodkladprepolychrómiubolvyhotovený v dvoch až troch vrstvách Po prebrúsení a izolácii kriedovanýchpovrchovnasledovalarekonštrukcia polychrómie–červenéhomramorovania,zláteniaa striebrenia a záverečná úprava lakovaním.

stav počas a po reštaurovaní / restaurálás közben és után

Závesný obraz KOLESO ŠŤASTIA, Jelšava SZERENCSEKERÉK olajfestmény, Jolsva

1776, ismeretlen festő, olajfestmény, vászon, 99 × 75 cm.
Restaurálta Koreň Alexander restaurátor 2006-ban.

1776, autor: neznámy maliar, olejomalba na plátne, 99 × 75 cm.
Reštauroval v r. 2006 Alexander Koreň.

Neskorobarokový obraz Koleso šťastia (Koleso osudu) bol nájdený počas komplexnej obnovy interiérov bývalej radnice, dnešného Mestského úradu v Jelšave. V centre prísne symetrickej kompozície je zobrazené koleso poobvodené latinským nápisom vzťahujúcim sa k vzostupu a pádu kráľovstva (REGNABO - REGNO - REGNAVI - SUMSINE REGNO: Budem kraľovať – kraľujem – kraľoval som – už som dokraľoval), vo vnútri kolesa s nápisom s významom rotujúcej šťastiny (FORTUNA ROTA). Vo vrchole kolesa je polpostava kráľovnej so zlozom jablkom, na ľavej strane držiaca kolesa vystupujú nahor šľachtici, na pravej strane padá dole hlavou z kolesa mladý kráľ v brnení. Pod kolesom leží v hornatej krajine s dvomi hradmi mŕtvy starý kráľ, pri ktorom sa na zemi povalujú symboly moci: koruna, žezlo a jablko. Nad dolným okrajom obrazu je latinský nápis vymedzený bielym pásom s významom zvolania k Fortune, bohyni náhody a osudu, personifikácii šťastia, ktoré nie je dané každému (O FORTUNA, FORTUNA, CUR NON ES OMNIBUS UNA! : Ó, Šťastena, Šťastena, prečo nenadeľuješ každému rovnako!). Obraz je mimoriadne zaujímavý výnimočnosťou témy, známej skôr z tarotových kariet ako z výtvarného umenia.

Obraz bol v hvarijnom stave. Maľovaná vrstva bola na celej ploche popraskaná, uvoľnená a odľupovala sa od podložky. Na mnohých miestach bola maľba úplne opadaná, plátno bolo oslabené, v miestach upevnenia na podrámpotrhané. Posledný zostatkový podvrstev bol odľupujúci a maľovaná vrstva fixovaná. Obraz bol nažehlený na nové plátno. Zbavený povrchových nečistôt. Chýbajúce časti maľby boli doplnené, vytmelené kriedovou vrstvou a ponapnuté na nový podrámp, retušované. Povrch bol upravený záverečným lakom.

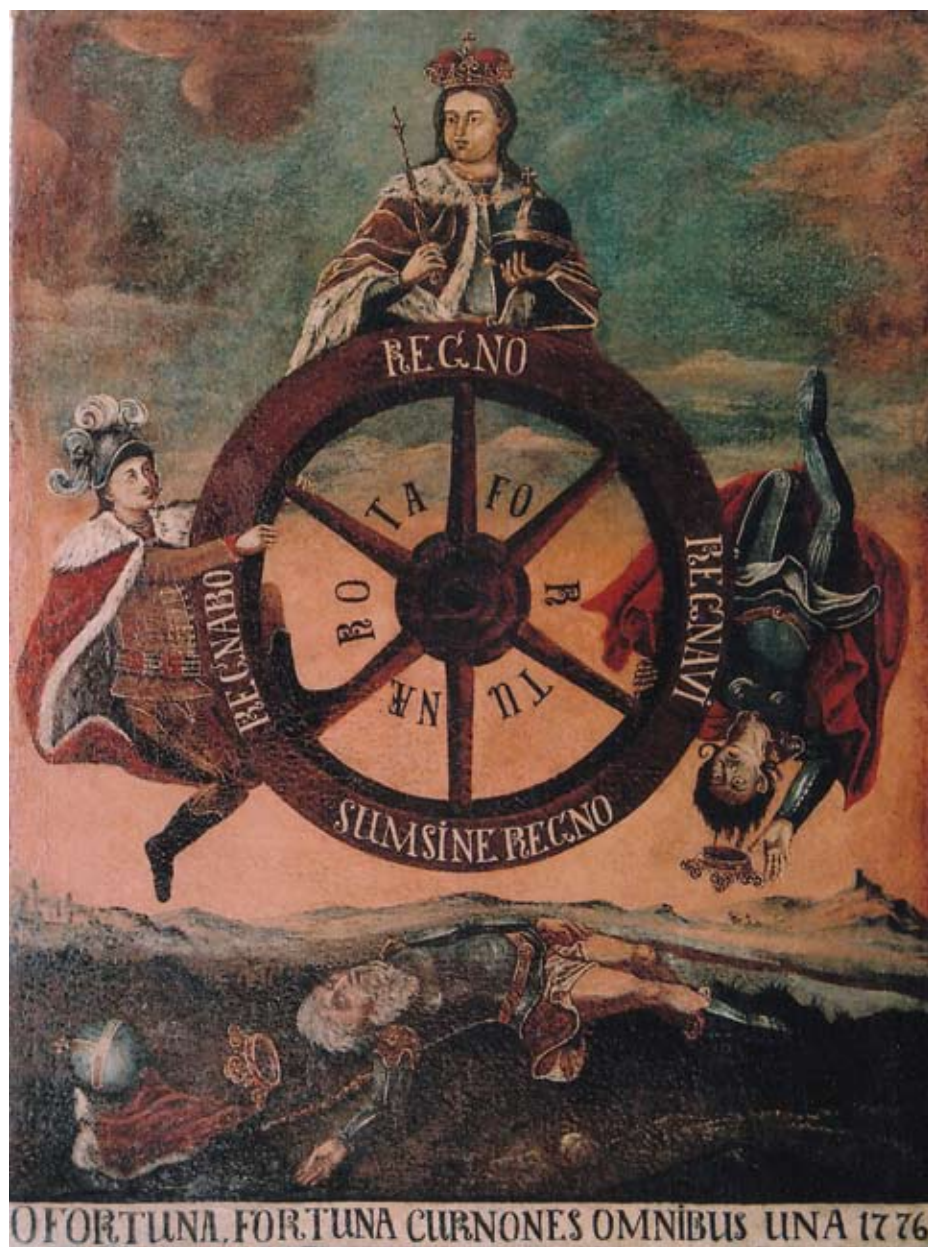

sondážny výskum / kutatás

stav pred reštaurovaním
restaurálás előtt

stav počas reštaurovania
restaurálás közben

stav po reštaurovaní / restaurálás után

stav pred reštaurovaním
restaurálás előtt

stav pred, počas a po reštaurovaní / restaurálás előtt, közben és után

Zoznam spoločných reštaurátorských prác Ondreja Csütörtökiho a Árpáda Mézesa

1993	Pomník Františky Andrássyovej, 1902, Rožňava
1995	Stĺp Najsvätejšej Trojice, 1903, Vinica
1996-97	Stĺp Najsvätejšej Trojice, 1751, Tekovské Lužany
1997-98	Mariánsky stĺp, 1858, Šahy
1999	Socha Móra Jókaiho, 1937, Komárno
2002	Kamenné články kopuly mauzólea Gábora Barossa, 1902, Klobušice
2005-06	Pomník padlým hrdinom I. a II. svetovej vojny, 1941, Tvrdosovce
2005-09	Hlavný portál, r. k. kostol Nanebovzatia P. Márie, 13. stor., Šahy
2005-06	Súsošie Kalvárie, 18. stor., Dunajská Streda
2006-10	Hlavný portál, r. k. kostol sv. Jána Nepomuckého, pol. 18. stor., Palárikovo
2006-08	Jazdecká socha sv. Juraja s drakom na stĺpe, 18. stor., Šaľa
2006-12	Súsošie Kalvárie, 18. stor., Komjatice
2006-07	Hlavný oltár, r. k. kostol sv. Mikuláša, pol. 18. stor., Balog nad Ipľom
2007-09	Súsošie Kalvárie, 18. stor., Močenok
2007-08	Súsošie Svätej Trojice s Korunovaním Panny Márie, 1778, Melek
2007	Socha sv. Jána Nepomuckého, 1784, Jesenské
2007	Kríž s korpusom a so sochou P. Márie Bolestnej, 18. stor., Tvrdosovce
2008	Socha sv. Jána Nepomuckého, 1770, Brúty
2009	Kríž s korpusom, 2. pol. 18. stor., Tvrdosovce
2008-09	Hlavný vstupný portál, okenné ostenia, balustráda s portálom a edikulová architektúra, Sobášny palác, 1601, Bytča
2009-10	Náhrobná doska, ev. kostol a. v., 1754, Devičany
2010	Sochy sv. Floriána, 19. stor. a sv. Jána Nepomuckého, 18. stor., Palárikovo
2010-11	Socha sv. Floriána a sv. Petra, r. k. kostol sv. Ondreja, 1771, Komárno
2010-11	Portál východnej brány hradu Krásna Hôrka, 1729, Krásnohorské Podhradie, SNM hrad Krásna Hôrka
2011	Socha sv. Jozefa a sv. Imricha, 20. stor., Komárno

Csütörtöki András és Mézes Árpád közös restaurátori munkái

1993	Andrássy Franciska emlékműve, 1902, Rozsnyó
1995	Szentháromság oszlop, 1903, Ipolynyék
1996-97	Szentháromság oszlop, 1751, Nagysalló
1997-98	Mária-oszlop, 1858, Ipolyság
1999	Jókai Mór szobra, 1937, Komárom
2002	Baross Gábor mauzóleum kupolájának köelemei, 1902, Klobusic
2005-06	Az I. és II. világháborúban elesett hősök emlékműve, 1941, Tardoskedd
2005-09	A Szűz Mária Mennybemenetele templom kapuzata, 13. sz., Ipolyság
2005-06	Kálvária szoborcsoport, 18. sz., Dunaszerdahely
2006-10	Nepomuki Szent János templom főkapuja, 18. sz. közepe, Tótmegyer
2006-08	Szent György lovas szobra sárkánnyal az oszlopon, 18. sz., Vágsellye
2006-12	Kálvária szoborcsoport, 18. sz., Komját
2006-07	Szent Miklós templom főoltára, 18. sz. közepe, Ipolybalog
2007-09	Kálvária szoborcsoport, 18. sz., Mocsonok
2007-08	Szentháromság szoborcsoport Szűz Mária megkoronázásával, 1778, Mellek
2007	Nepomuki Szent János szobor, 1784, a Barsbese melletti Setétkút
2007	Barokk feszület Fájdalmas Szűz Mária szoborral, 18. sz., Tardoskedd
2008	Nepomuki Szent János szobor, 1770, Bart
2009	Barokk feszület, 18. sz. 2. fele, Tardoskedd
2008-09	A Mennyegzői palota főkapuja és egyéb köelemei, 1601, Nagybiccse
2009-10	Barokk kőepitáfium, evang. templom, 1754, Tótbaka
2010	Szent Flórián, 19. sz. és Nepomuki Szent János, 18. sz. szobrok, Tótmegyer
2010-11	Szent Flórián és Szent Péter szobrok, Szent András templom, 1771, Komárom
2010-11	A krasznahorkai vár keleti várfalának kapuzata, 1729, Krasznahorkaváralja, SzNM Krasznahorka vára
2011	Szent József és Szent Imre szobrok, 20. sz., Komárom

MARIÁNSKY STĽP, Šahy MÁRIA-OSZLOP, Ipolyság

1858, szerző: ismeretlen szobrász, kő, magassága: 1300 cm.
Restaurálták Mézes Árpád és Csütörtöki András szobrász-restaurátorművészek 1996–1998 között. Munkatársak: Dénesová Eva, művészettörténész, Untermajer István, Szűcs Jenő, fényképész.

1858, autor: neznámy sochár, kameň, v: 1300 cm.
Reštaurovali v r. 1996–1998 Árpád Mézes, akad. soch. Ondrej Csütörtöki, akad. soch. Spolupráca: PhDr. Eva Dénesová, historička umenia, Štefan Untermajer, Jenő Szűcs, fotograf.

Stĺp so sochou Panny Márie Immaculaty, ktorý je dominantou námestia v Šahách, je pomernene skorým zobrazením tohto typu na našom území. Súvisí to s rozvojom mesta až po polovicu 19. stor., keď sa táva sídlom župy. Zaujímavou v tomto ohľade je skutočnosť, že rok 1858 (datovanie na podstavci) je rokom zjavenia sa Panny Márie v Lurdách.

Stĺp bol pred reštaurovaním značne poškodený. Pôsobením negatívnych poveternostných vplyvov došlo k deštrukcii kamenného materiálu, konštrukčných spojov i sekundárnych tmelov. Vzhľadom k exponovanému umiestneniu na rušnom námestí došlo aj k čiastočnému narušeniu stability schodiskových stupňov, ktoré boli mechanicky poškodené, oddelené v miestach spojov, v kamenných platniach boli výrazné trhliny, profilácia hrán a nároží bola miestami úplne zotretá úbytkom kamennej hmoty. Socha Panny Márie bola pokrytá tvrdou deštruovanou škrupinou a na báze cementu pochádzajúcou z poslednej opravy v rokoch 1986–1987, ktorá poškodila vo veľkom rozsahu aj pôvodnú kamennú hmotu. Aj architektúra stĺpa bola súvisle pokrytá cementovou vrstvou, ktorú bolo nutné v prvom rade odstrániť a očistiť kameň od machov a uhlíkových depozitov. Nasledovalo odsolovanie a spevnenie kamennej hmoty konzervačným náterom, doplnenie chýbajúcich poškodených častí tmelením umelým kameňom na prírodnej báze. Vysoký úbytok hmoty v dolných častiach stĺpa si vyžiadala osadenie šiestich obručí z nekorodujúceho kovu zapustených po obvode stĺpa, pričom podhlavicou bola ponechaná pôvodná oceľová obruč. Pôvodné trojstupňové schody podstavca boli prevysokú mieru deštrukcie nahradené novými liatymi schodiskovými stupňami z umelého kameňa s kamenársky opracovaným povrchom imitujúcim cezúry kamennej skladby pôvodných blokov. Zumelo kamenného materiálu bolo rekonštruované aj nápis na čelnej strane podstavca. Záverečnými úpravami bola jednotiacavýtvárnaretnúsfarebnýmipigmentami a hydrofobizačný náter.

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav pred reštaurovaním
restaurálás előtt

stav
po reštaurovaní
restaurálás után

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav po reštaurovaní / restaurálás után

SOCHA MÓRA JÓKAIHO, Komárno JÓKAI MÓR SZOBRA, Komárom

1937, Berecz Gyula, bronz, kő, életnagyságon felüli méret.

Restaurálták Mézes Árpád és Csütörtöki András szobrász-restaurátor művészek 2009-ben. Munkatárs: Untermajer István.

1937, autor: Gyula Berecz, bronz, kameň, nadživotná veľkosť.

Reštaurovali v r. 1999 Ondrej Csütörtöki, akad. soch., Árpád Mézes, akad. soch. Spolupráca: Štefan Untermajer.

Bronzová plastika slávneho spisovateľa, komárňanského rodáka, umiestnená na stupňovitom dekoratívnom podstavci z bieleho travertínu pred budovou Podunajského múzea v Komárne. Pomník zobrazuje Móra Jókaiho uvoľnene sediaceho na kamennej parkovej lavici, na ktorej sú položené hárky papiera pridržiavané jeho ľavou rukou. Hlavu má mierne sklonenú a obrátenú k rukopisom. Oblečený je podľa dobovej módy v mentieke so šujtášmi a v nohaviciach zasunutých do číziem s vysokými sárkami. Na čelnej strane podstavca je rozmerný zlátený nápis JÓKAI. Autor pomníka komárňanský sochár Berecz vytvoril realistický portrét spisovateľa, ale štylizovanú postavu a monumentálny podstavec vo funkcii piedestálu sú stvárnené ešte celkom v duchu maďarského romantizmu 19. stor.

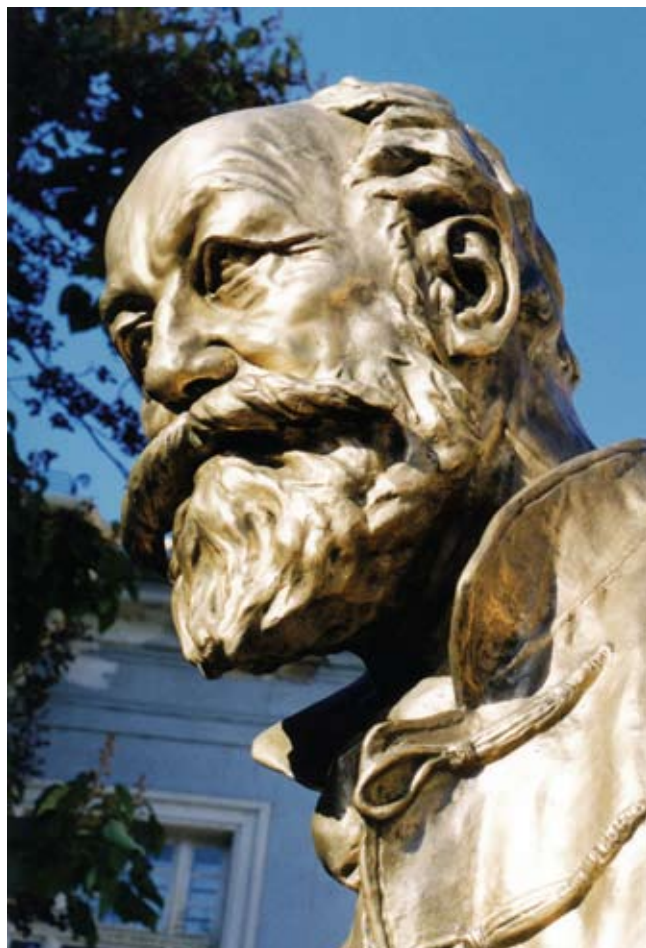
Reštaurátorský prieskum potvrdil vysoký stupeň povrchovej oxidácie bronzovej časti pomníka, vytvorenie krúst a divej patiny na povrchu plastiky. Podstavec bol hlbkovo pevný, na povrchu znečistený organickými a anorganickými depozitmi, miestami mechanicky poškodený. Reštaurovanie pomníka pozostávalo z mechanického a chemického čistenia povrchu plastiky a podstavca, vytvorenia ušľachtilej patiny na povrchu bronzu chemickým ošetrovaním a doplnenia chýbajúcich častí kamenného podstavca anorganickými tmelmi. Po záverečnej konzervácii bol celý povrch pomníka ošetrený hydrofóbnym náterom.

stav pred reštaurovaním
restaurálás előtt

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav po reštaurovaní / restaurálás után

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav po reštaurovaní / restaurálás után

MAUZÓLEUM GÁBORA BAROSSA, Ilava – Klobušice, kamenné články kopuly BAROSS GÁBOR MAUZÓLEUMA, Illava-Klobusic a kupola kőelemei

1893, A. Rybak, kő.

Restauráltak Csütörtöki András és Mézes Árpád és szobrász-restaurátor művészek 2002-ben. Munkatárs: Untermajer István.

1893, autor: A. Rybak, kameň.

Reštaurovali v r. 2002 Ondrej Csütörtöki, akad. soch., Árpád Mézes, akad. soch. Spolupráca: Štefan Untermajer.

Mauzóleum významného politika, vzdelanca a uhorského ministra železníc Gábora Barossa je postavené v slohu rannej secesie s retardovanými barokizujúcimi prvkami. Drobná zaklenutá centrála na štvoruholníkovom pôdoryse je krytá oktogonálnou plechovou kopulou so štyrmi kruhovými vikiermi na spôsob barokového „volského oka“, ktoré sú vymedzené profilovanými kamennými obrubami. Kopula dosadá na profilovanú rímsu opakujúcu jej pôdorys a je zavŕšením oktogonálnej nadstavby základného kubusu mauzólea. Všetky štyri steny kubusu sú v hornej časti vymurované do oblúkovalemované vystupujúcou obrubou prerušovanou kruhovými reliéfmi medailónmi. Rovnako je orámovaný aj vstupný portál ukončený polkruhovým tympanónom s erbom. V nadstavbe nad portálom je trojriadkový nápis. Pred reštaurovaním boli kamenné prvky kopuly a rímsa v havarijnom stave. Kamenná skladba jednotlivých prvkov vykazovala veľkú asymetriu a vysokú mieru degradácie so značnými úbytkami kamennej hmoty.

Po demontáži strešnej krytiny a nefunkčného krovu boli odstránené nánosy zemin, nízkej vegetácie a stavebnej suty vyplňujúcej priestor medzi kamenným murivom nadstavca a vnútornej klenby. Boli odstránené nevhodné výmurovky medzi kamennými článkami vikierov, demontované kovové výplne okien a posunuté kamenné články nadstavca. Všetky demontované i ostávajúce kamenné prvky boli mechanicky zbavené

nečistôt, umývané pod tlakom, dezinfikované a odisolené zábalmi. Nasledovala opakovaná penetrácia kamennej hmoty a rekonštrukcia chýbajúcich častí umelým kameňom napríklad na pôdnej báze a v miestach menších úbytkov syntetickým kameňom. Ošetrované časti boli osadené na pôvodné miesta na suchú vápennú maltu s vyšším obsahom spony. V záverečnej fáze reštaurovania boli všetky prvky farebne jednotene práškovými pigmentami a ošetrované hydrofóbnym náterom. Nakoniec boli do okenných otvorov vikierov osadené kovové výplne. Po rekonštrukcii strechy bol mauzóleum vrátený jeho pôvodnému umeleckému výrazu a opäť sa stal dominantným postavením na cintoríne v Klobušiciach.

stav pred reštaurovaním/ restaurálás előtt

stav pred reštaurovaním/ restaurálás előtt

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav po reštaurovaní/ restaurálás után

PAMÄTNÍK OBETIAM I. A II. SVET. VOJNY, Tvrdošovce AZ I. ÉS II. VILÁGHÁBORÚBAN ELESETT HŐSÖK EMLÉKMŰVE, Tardoskedd

1940, Martinelli Jenő, 390 × 82 × 82 cm.

Restaurálták 2005–2006 között Mézes Árpád és Csütörtöki András szobrász-restaurátorművészek az emlékmű képzőművészeti részének teljes rekonstrukciójával. Munkatársak: Gráfel Juraj, képzőművész, Kovács Márton, Sz. Csekei Tímea művészettörténész.

1940, autor: Jenő Martinelli, umelý kameň, 390 × 82 × 82 cm.

Reštaurovali v r. 2005–2006 Árpád Mézes, akad. soch., Ondrej Csütörtöki, akad. soch., skompletnou rekonštrukciou výtvarenej časti pamätníka. Spolupráca: Mgr. art. Juraj Gráfel, Martin Kovács, Tímea Sz. Csekei, historička umenia.

Pamätník bol pôvodne navrhovaný a realizovaný ako pomník obetí I. svet. vojny. Obec zatým účelom oslovila vtedy renomovaného budapeštianskeho sochára Jenő Martinelliho, ktorý vytvoril štvorboký pylón s reliéfmi Panny Márie a kópou patrónky Uhorska, sv. Štefana kráľa, veľkovezíra Lehela a vojaka „honvéda“ z I. svet. vojny. Vo vrchole pylóna bola plastika bájneho vtáka turula s rozprestretými krídlami. V roku 1945 bol objekt násilne deformovaný, celý plášť bol pokrytý svetloružovým keramickým obkladom nasilnú cementovú maltu, ktorá za posledné desaťročia značne zhoršila zhoršila technický stav jadra. Štyri figurálne reliéfy a vrcholová plastika boli odstránené, na ich miesta boli osadené tabule z čiernej žuly s menami padlých v dvoch svetových vojnách. Na vrchol pylóna bola osadená belásá plastika zemegule s mapou svetadielov ukončená krížom s drobným korpusom.

Po odstránení sekundárneho plášťa bolo jadro pylóna mechanicky očistené od cementovej vrstvy a povrch umelého kamenného jadra sadočistil. Miestatvarových absencií architektúry pylóna boli tvarovo rekonštruované umelým kamenným zmesou. Pre rekonštrukciu pôvodného stavu bolo použité archívne fotografické dokumentácie z odhalenia pamätníka v roku 1940. Na základe fotografických predlôh boli vyhotovené modely a rekonštrukcie figurálnych reliéfov a vrcholovej plastiky, ktoré boli následne vytvorené ako výdusky do jednorázových sadrových foriem v umelom kameni na prírodnej báze. Po osadení a kompletizácii rekonštrukcií bol celý objekt farebne ujednotený výtvornou retušou a opatrený hydrofóbnym náterom. Žulové pamätné tabule s menami padlých boli osadené v tesnej blízkosti pylóna a zostali tak prirodzenou súčasťou pamätníka.

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav po reštaurovaní / restaurálás után

stav počas a po reštaurovaní / restaurálás közben és után

stav po reštaurovaní / restaurálás után

HLAVNÝ PORTÁL, Šahy, rím. kat. kostol Nanebovzatia Panny Márie FŐKAPU, Ipolyság, Szűz Mária Mennybevétele római katolikus templom

13. század 2. negyede, ismeretlen középkori kőfaragó, kő, 510 × 420 × 130 cm.

Restaurálták Csütörtöki András és Mézes Árpád szobrász-restaurátorművészek 2006–2009 között. Munkatársak: Gráfel Juraj képzőművész, Karcol Július és Koreň Peter restaurátorművészek, PhDr. Štefan Oriško, művészettörténész, CSc., Kovács Márton.

2. štvrťina 13. stor., autor: neznámy stredoveký kamenár, kameň, 510 × 420 × 130 cm.

Reštaurovali v r. 2006–2009 Árpád Mézes, akad. soch., Ondrej Csütörtöki, akad. soch. Spolupráca: Mgr. art. Juraj Gráfel, Mgr. art. Július Karcol, Mgr. art. Peter Koreň, PhDr. Štefan Oriško, CSc., historik umenia, Martin Kovács.

Hlavný portál farského kostola v Šahách je v rámci Slovenska i Uhorska ojedinelou pamiatkou. Je pozostatkom premonštrátskeho kláštorného kostola a jedným z prvých dokladov procesu prechodu od neskej romaniky k ranej gotike u nás. Dátum vzniku premonštrátskeho konventu v Šahách sáda na základe historických prameňov vymedziť rokmi 1236–1238. Konvent založil akorodový kláštor na území domína Hontianskeho hradu bán Martin z vplyvnej šľachtickej rodiny Huntovcov-Poznanovcov. Mimoriadne postavenie šahanského rodového kláštora dosvedčuje účasť kráľa Bélu IV. na jeho posvätení ako aj skutočnosť, že fundátor ho zveril do patronátnej opaterky kráľa, ktorý ho potom odovzdal do priamej kompetencie kráľovnej.

Náročná architektonická štruktúra i bohatá rastlinná a ornamentálna výzdoba portálu s význačným slohovým kompromisným charakterom, pretože sa v nich striedajú staršie románske i novšie gotické prvky. Bočné ostenia sú založené na tradičných románskych ústupkoch dvojicami vložených stĺpkov na každej strane. Ich akantovo-volútové hlavice boli osadené pri barokových úpravách portálu. Dodatočné zásahy, prípadne doplnky portálu, ktoré sätý kajajú aj čiastočné ostenia a archivolt, sádajú pomerne ľahko rozlíšiť už len na základe farebne odlišného kamenného materiálu.

Kamenný portál v minulosti viaceré zopravovali, a tak nadobudol charakter konfigurácie stredovekej portálovej architektúry s barokovými doplnkami. Skladá sa v prevažnej miere

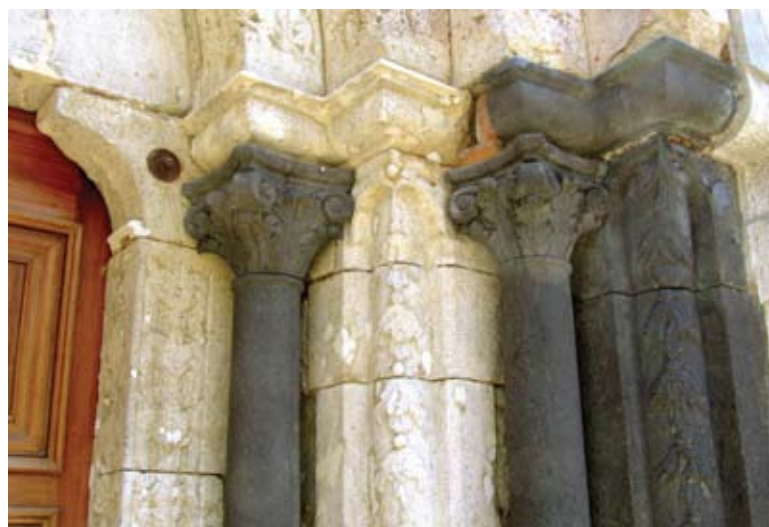
z horizontálnych blokov vápencového kameňa a bol silne oslabený najmä v článkoch archivoly i v dolnej časti pravého ostenia, kde došlo k značnej degradácii kamennej hmoty, k úbytku spojiva, k uvoľňovaniu horniny a k postupnej strate dekoratívnej modelácie. Najcelistvejšie, vrátane dekoru, sa zachovali vnútorné zárubne portálu.

Okrem novodobých valcových stĺpkov s hlaviciami v ústupkoch ostenia a sekundárnych zásahov v horných partiách ústupkov pod rímou bolo doplnené zo sivočierneho a andezitového ťuľavého sádlosčastou zárubne a čiasto vonkajšieho ústupku pravého ostenia vrátane rímsy. Kamenná hmotabola výrazne oslabená rozsiahlymi tvarovými absenciami predovšetkým na exponovaných miestach archivoly. Nevyhovujúci technický stav kamenných článkov a estetický vzhľad objektu si vyžadoval neodkladný reštaurátorský zásah.

Odborný reštaurátorský zásah zabránil ďalšej degradácii pamiatky, opakovaným penetrovaním konsolidoval kamennú hmotu, z kameňa odstránil povrchové depozity a opticko-esteticky ho scelil aj pomocou rekonštrukcie jednoznačne dešifrovateľných častí tvarových prvkov, pričom pamiatke aspoň sčasti navrátil jej pôvodný slohový výraz. V súvislosti s tým bolo dôležitým lenie kontrastov barokových rekonštrukcií výtvarnou retušou, ktorá zároveň ponechala ich vizuálnu odlišnosť.

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stavpred, počasaporeštavovaní/restauráláselőtt, közbenésután

stavpred, počasaporešturovani/restauráláselótt,közbenésután

KALVÁRIA, Dunajská Streda – KÁLVÁRIA, Dunaszerdahely

1770 körül, ismeretlen szobrász alkotása, kő. Restaurálták Csütörtöki András és Mézes Árpád szobrász-restaurátorművészek 2006–2009-ben. Munkatársak: Mag Gyula szobrászművész, Ferdics Gábor szobrász.

Okor. 1770, autor: neznámy sochár, kameň. Reštaurovali v r. 2006–2009 Ondrej Csütörtöki, akad. soch. Árpád Mézes, akad. soch. Spolupráca: Július Mag, akad. soch., Gábor Ferdics.

Kanonická vizitácia z roku 1781 spomína Kalváriu v Dunajskej Strede, v miestnej časti Nemes Szégh. Jej terajšie umiestnenie v neďalekých Malých Dvorníkoch je výsledkom viacerých „presunov“ a renovácií. Do 60. rokov 20. stor. Kalvária stála na okraji mestana nízkom navesenom návrší. Keď vedľa nej postavili školu, preniesli ju tam ojšiemu farskému kostolu. A leניתam neostal dlho, av roku 1978 ju presťahovali do filie Malé Dvorníky. Najskôr ju umiestnili neďaleko kaplnky Najsvätejšej Trojice, poterajšom reštaurovaní bola napokon umiestnená v areáli cintorína. Nápis nad vchodovými soklami hovorí: „Predchádzajúce renovácie v rokoch 1808 a 1901. Stred pôvodne veľkoryso koncipovanej Kalvárie tvoril kríž s ukrižovaným Kristom a sochou Panny Márie Bolesnej pod ním. Na samostatných podstavcoch stáli sochy sv. Márie Magdalény a sv. Jána, celok dopĺňali kríže s postavami lotrov. Ikonografia Kalvárie je tradičná, neobvyklé je však umiestnenie oboch ženských postáv. Pod krížom zvyčajne stojí či kľáči sv. Mária Magdaléna, tentoraz však postavy vymenili pozície a pod krížom stojí Panna Mária. Netypické zoskupenie a niektoré slohové znaky sôch viedli k hypotéze, že pôvodne vznikla malá Kalvária – bez Magdalény a Jána – a že obe tieto sochy pridali až pri renovácii v roku 1808. Hoci diela boli veľmi poškodená strátou mnohých slohových znakov, zdá sa, že všetky sochy boli vytvorené naraz, v slohovo názore neskorého baroka. Príčinou, prečo Kalvária ako celok pôsobí jednotne, nie je samotná sochárska výzdoba, ale rozdielne a vzájomne nekorešpondujúce podstavce.

V porovnaní s inými slovenskými Kalváriami, napríklad v Hronovciach, sa zdá, že sekundárne kubusovité podstavce pod krížmi Krista a lotrov, ktoré vytvárajú dojem nesúrodosti, vznikli oveľa neskôr a pochádzajú pravdepodobne až z 20. storočia.

Celá Kalvária, sochárska výzdoba a architektonické prvky, bola v havarijnom stave. Kameň bol oslabený, vyplavovaním povrchov prišlo k veľkej strate častí spojiva. Absentovali dôležité tvarové prvky, chýbali ukončenia dolných i horných končatin, hlavajedného z lotrov a viaceré ďalšie exponované časti celej kompozície; poškodená bola aj profilácia podstavcov. Ústredný kríž bol v dolnej časti spevnený oceľovou obručou. Socha Panny Márie bola tvarovo celistvejšia, ale značné úbytky boli v drapérii a dolných častiach. Lepšie zachované boli postavy sv. Márie Magdalény a sv. Jána Evanjelistu.

Všetky sochy pokrýval hrubá vrstva nečistôt a organického depozitu. Viaceré poškodenia vznikli pri „presunoch“ Kalvárie nevhodnými konštrukčnými riešeniami či sekundárnym cementovým náterom a mechanické poškodenia pri neopatrných manipuláciách.

Reštaurovanie Kalvárie začalo demontážou jednotlivých sôch i kamenárskych častí. Povrchové depozity a odsoľovanie kameňa sa odstraňovalo pomocou tlakového čistenia vodou, mechanickým dočistením a zábalmi. Následne boli kameň spevnený petrifikovaním.

Väčšie poškodenia: úbytky kamennej hmoty na hlave jednej z postáv, ukončenia horných a dolných končatin boli najskôr vymodelované a povytrovanie snímateľnej formy odliate do umelého kameňa, pričom jadro tvorila kovová armatúra z nekorodujúceho materiálu.

Menšie poškodenia boli do modelovaného priamym nanášaním hmoty. Nasledovala záverečná retuš farebných jednoteníc celku. Jednotlivé kamenárske články a sochy boli umiestnené na pôvodných miestach, ukotvené nekorodujúcim kovom a celá Kalvária bola ošetrená hydrofóbnym náterom.

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stavpred, počasaporeštaurovani/restauráláselőtt,közbenésután

stav po reštaurovaní / restaurálás után

HLAVNÝ PORTÁL, Palárikovo, rím. kat. kostol Sv. Jána Nepomuckého FŐKAPU, Tótmegyer, Nepomuki Szent János római katolikus templom

18. század fele, F. A. Hildebrandt köréből származó ismeretlen szobrász, kő, 440 × 400 × 120 cm.

Restauráltak Csütörtöki András és Mézes Árpád szobrász-restaurátorművészek 2006–2011 között. Munkatársak: Hudák Péter építész-történész, Gráfel Juraj képzőművész, Kovács Márton, Vajčovec Ernest restaurátorművész, Sipos Béla.

Pol. 18. stor., autor: neznámy sochár z okruhu F. A. Hildebrandta, kameň, 440 × 400 × 120 cm.

Reštaurovali v r. 2006–2011 Ondrej Csütörtöki, akad. soch., Árpád Mézes, akad. soch. Spolupráca: Ing. arch. Peter Hudák, PhD., Mgr. art. Juraj Gráfel, Martin Kovács, Mgr. art. Ernest Vajčovec, Vojtech Sipos.

Portál sa nachádza v strede juhosivnej hlavnjej-západnej fasády barokového kostola sv. Jána Nepomuckého, ktorý vykazujú naviac diecke prostredie nad priemernú architektonickú kvalitu. Nie je výlučené, že sa na jeho stavbepodieľal významný architekt rakúskeho baroka F. A. Hildebrandt, ktorý v tom čase staval v Palárikove (predtým Tótmegyer, Slovenský Meder) nový kaštieľ pre Károlyiovcov. Portál má symetrickú kompozíciu s ťpovej architektúry okolo segmentového otvoru predsunutej predfasády kostola. Dvojica stĺpov s oblými driekmi a korintskými hlavicami predsunutá pred dvojicu pilastrov nesie zalamovaný architráv nad otvorom rozvinutým do oblúkového tympanónu s reliéfom erbom Károlyiovcov. Architráv je ukončený profilovanou vystupujúcou rímsohou. Stĺpy i pilastre sú zdvihnuté na lichobežníkové sokle, v vrchole stĺpov na rímse jedvojič barokových váz. Erb v barokovom štíte rozdelenom na päť polí s erbovými figurami je nesýdvojicou levov. V klenote má tri helmy s figurami a po stranách jedoplnený rozvinutý reliéfom vojenských trofejí. Predreštaurovaním bol vápencový materiál portálu povrchovo mierne oslabený, bez väčších tvarových absencií, pokrytý vrstvou prachového depozitu. Tympanón s heraldickým výjavom a hlavice stĺpov a pilastrov boli znečistené silnou vrstvou uhlíkatého depozitu. Vďaka vystupujúcej hornej rímse portálu došlo k minimálnemu vyplavovaniu spojiva; kamenný materiál bol hlbkovo pevný, s dobrou zachovanou povrchovou modeláciou. Jednotlivé kamenné články však vykazovali množstvo väčších i menších vlasových trhlin; najvýraznejšie sa prejavujú napredsađených, voľne stojacich stĺpoch, ktoré boli už v minulosti sekundárne fixované oceľovými obručami. Architektúra portálu bola v minulosti viackrát upravovaná, miestami presekaná. Nevhodné a neestetické bolo cementové výspravky v trhlinách.

Z celého portálu boli najprv odstránené povrchové depozity a sekundárne farebné nátery, kameň bol odsolený a spevnený opakovanou penetráciou. Po dočasnej fixácii rímsovej časti boli demontované hlavice a drieky stĺpov, z ktorých boli odstránené oceľové obruče. Stĺpy boli nanovo fixované zapustením oceľových poniklovaných tyčí a vzájomným lepením jednotlivých článkov. Chýbajúce tvarové prvky boli dotmelené umelou kamennou zmesou priamym nanášaním na kovovú armatúru. Tvarové rekonštrukcie boli vykonané aj na hlavicach stĺpov, na erboch a reliéfoch v tympanóne. Farebné zjednotenie rekonštruovaných častí s pôvodným materiálom bolo vyhotovené formou nápodobivej výtvarenej retuše. Záverečnú povrchovú úpravu predstavovala hydrofobizácia celého objektu. V ďalšej etape reštaurovania boli na portál doplnené kópie dvoch barokových váz vyhotovených z umelého kameňa výduskami podľa odobratej formy z dvoch váz zachovaných na pilieroch vstupnej brány kaštieľa. V záverečnej etape bola realizovaná farebná rekonštrukcia heraldickej polychromie erbu v tympanóne portálu podľa armálesu rodiny Károlyiovcov z Nagykarolyu.

stav pred reštaurovaním
restaurálás előtt

stav pred a počas reštaurovania / restaurálás előtt és közben

stav po reštaurovaní / restaurálás után

SÚSOŠIE KALVÁRIE, Močenok KÁLVÁRIA SZOBORCSOPORT, Mocsonok

1852, ismeretlen népi szobrász, kő, a központi kereszt magassága: 460 cm.

Restauráltak Mézes Árpád és Csütörtöki András szobrász-restaurátorművészek 2006–2007 között. Munkatársak: Hudák Péter építész-történész, Kovács Márton.

1852, autor: neznámy ľudový sochár, kameň, výška ústredného kríža: 460 cm.

Reštaurovali v r. 2006–07 Árpád Mézes, akad. soch., Ondrej Csütörtöki, akad. soch. Spolupráca: Martin Kovács, Ing. arch. Peter Hudák, PhD.

Súsošie Kalvárie je súčasťou pôvodného komplexu so 14 zastaveniami Krížovej cesty a skaplnkou Božieho hrobu. Skladá sa z troch krížov s postavami ukrižovaného Krista a dvoch lotrov, medzinimi dva podstavce so sprievodnými sochami Panny Márie a sv. Jána. Pod ústredným krížom je socha klačiacej Márie Magdalény. V modelácii figurí je evidentná inšpirácia barokovými predlohami, ktoré tu rustikálne pochopená.

Všetky časti súsošia boli mechanicky poškodené a výraznými deštrukciami na bočných krížoch, kde chýbajú časti rúk figurí lotrova a hlav pravého, ktorá bola sekundárne rekonštruovaná z cementového hotmelu. Rovnako absentuje hlava sochy sv. Jána. Povrch kameňa bol znečistený vrstvou organického depozitu, kamenné články platô boli uvoľnené, kríž a tektonicky narušené a vyklonené so následkom nestabilného základu.

Reštaurovanie sa v prvom rade zameralo na sanáciu základov a statické zabezpečenie súsošia. Po demontáži boli všetky časti súsošia očistené od náhodných organických depozitov, kamenná hmotu bola spevnená, ulomené časti boli fixované a chýbajúce časti (vrátane hláv dvoch socharú lotrov) rekonštruované do modelovaním z umelého kameňa. Nasledoval výtvárny retuš pigmentami a kompletizácia súsošia na pôvodnom mieste kotvením kamenných článkov platô, osadením jednotlivých častí mletím a vyškárovaním. Konsolidácia kamennej hmoty bola na záver zabezpečená hydrofóbnym náterom.

stav pred reštaurovaním/restauráciou

stavpredreštaurovaním/restauráláselőtt

stavpočasreštaurovania/restaurálásközben

stav po reštaurovaní / restaurálás után

HLAVNÝ VSTUPNÝ PORTÁL, SOBÁŠNY PALÁC, Bytča A MENNYEGZŐI PALOTA FŐKAPUJA, Nagybiccse

1601, ismeretlenolaszszobrászokéskőfaragók,kő,555×276×48cm.RestauráltakMézésÁrpádésCsütörtökiAndrásszobrász-restaurátorművészekésGráfelJurajképzőművész2008–2009-ben.Munkatársak:VajčovecErnestésKarcollJúliusrestaurátorművészek,SvitekJán szobrász, Hudák Peter építészettörténész, id. Vajčovec Ernest restaurátor, Kovács Márton, Fehér Erik.

1601, neznámitalianskikamenáriasocháři,kameň,555×276×48cm.Reštaurovalivr.2008–2009ÁrpádMézés,akad.soch.,Ondrej Csütörtöki,akad.soch.,Mgr.art.JurajGráfel.Spolupráca:Mgr.art.ErnestVajčovec,Mgr.art.JúliusKarcoll,Ing.ErnestVajčovecst.,Ján Svitek, Martin Kovács, Erik Fehér, Ing.arch. Peter Hudák, PhD.

Sobášny palác v Bytči patrí medzi najvýznamnejšie renesančné pamiatky v strednej Európe. V areáli renesančného zámku Thurzovcov hodal postaviť palatín Juraj Thurzo. Stavba bola dokončená v roku 1601 a mala slúžiť predovšetkým pre konanie svadieb jeho siedmich dcér. Navýstavbe a výzdobe paláca sa podieľali talianski kamenári a štukatéri, ktorí pracovali aj na bytčianskom zámku. So svojou sálou o rozmeroch 34,5 × 12,5 m je to unikátna stavba, pretože podobný veľký priestor sa v danej dobe na území Slovenska nevyskytoval. Fasády sú bohato zdobené sgrafitom. Dominantu tvorí portál s erbami Juraj Thurzu a jeho druhej manželky Alžbety Czoborovej s nápisom, ktorý hovorí, že palác dal postaviť na slávu svojich dcér. V roku 1856 objekt vyhorel, neskôr bol rôzne stavebne upravovaný a reštaurovaný. Po štyridsiatich rokoch od poslednej obnovy (1967–68, reštaurátori Kuc, Štompach a kol., v r. 1976 reštaurovaná len západná fasáda A. Leixnerom) boli fasády so sgrafitami a kamenné portály vplyvom poveternostných podmienok už natoľko poškodené, že vykazovali havarijný stav. Vďaka finančnej podpore Finančného mechanizmu EHP, Nórskeho finančného mechanizmu, štátneho rozpočtu SR a zdrojov Žilinského samosprávneho kraja sa podarilo jedinečný projekt komplexnej pamiatkovej obnovy paláca, vrátane náročných reštaurátorských prác, ktorým pamiatke prinavrátil jej niekdajší reprezentačný výzor. Palác bol slávnostne otvorený 23. októbra 2009 a slúži ako reprezentačný kultúrny stánok pre širokú verejnosť.

Hlavný vstupný portál – východný – tvorí hodnotnú kamenosochársku dekoráciu celej architektúry. Jeho kamenný materiál bol pred začatím reštaurátorských prác v havarijnom stave. Exponované časti boli výrazne deštruované, miestami došlo k úplnej strate kamennej hmoty. Figurálna výzdoba bola v torzálom stave, identifikácia náročných figurálnych prvkov bola problematická. Stratila sa modelácia dôležitých tvarových prvkov. Približne štvrtinu objemu hmoty portálu tvorili rekonštrukcie v štukovej omietke. Podklad tvoril tvrdý cementový tmel prekrytý jemnou prifarbovanou vrstvou, ktorá sa uvoľňovala od kamenného jadra, lebo kamenný materiál bol pod touto vrstvou výrazne oslabený, drolivý a nesúdržný. Reliéfne polesornamentikou, figurálnou a heraldickou výzdobou bolo vďaka svojej umiestneni pod vystupujúcou rímou vlepšom technickom stave; na celej ploche však bolo súvisle pokryté anorganickým tmavým depozitom. Všetky horizontálne plochy portálu boli pokryté vrstvou organického depozitu. Z pôvodnej polychrómie sa zachovali len nepatrné zvyšky s ostroamizlatavými dvoch vrstvami. Rekonštrukčným výduskami sú nahradené dve alegorické sediace figúry, vrchný reliéf cisárskym erbom a drobné rastlinné ornamenty rímsy. Ich hmota bola natoľko degradovaná, že bolo nutné ich nahradiť kópiami. Okrem hlavného portálu boli reštaurované všetky ostatné kamenné články objektu, a to: vedľajší vstupný portál, okenné ostenia, kamenné architektonické články interiéru: portál speváckej jempory, balustráda empory a stĺpy edikulej architektúry.

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

sondážny výskum / kutatás

stav po reštaurovaní / restaurálás után

stav pred a po reštaurovaní
restaurálás előtt és után

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav pred a počas reštaurovania / restaurálás előtt és közben

stav pred a po reštaurovaní / restaurálás előtt és után

stav po reštaurovaní / restaurálás után

NÁHROBNÁ DOSKA Márie Elisabeth von Wessmann, Devičany Mária Elisabeth von Wessmann SÍRKŐTÁBLÁJA, Tótbaka

1754 után, ismeretlen kőfaragó, kő, 217 × 100 × 35 cm.

Restaurálták Mézes Árpád és Csütörtöki András szobrász-restaurátorművészek 2009–2010-ben. Munkatárs: Hudák Péter, építész-történész.

Por. 1754, neznámy sochár, kameň, 217×100×35 cm. Reštaurovali v r. 2009–2010 Árpád Mézes, akad. soch., Ondrej Csütörtöki, akad. soch. Spolupráca: Ing. arch. Peter Hudák, PhD.

Kamenná náhrobná doska manželky cárskeho ruského generála Adolfa Wilhelma Ludoritz, ktorá zomrela na Vianoce r. 1754 v Čajkove. Keďže nebola katolíčka, nedovolili ju v tejto obci pochovať, preto manžel požiadal o túto službu evanjelickú cirkev v neďalekom Prandorfe, dnešných Devičanoch, kde ju pochovali do krypty pod starým kostolom, ktorý už dnes neexistuje. Pristavbe nového kostola náhrobník s nemeckým nápisom premiestnili do ohradného múra kostola čelom k hlavnej komunikácii obce, čo zapríčinilo jeho zlý technický stav. Náhrobník mal výrazne zvetraný povrch kamennej motyvy v dolných partiách nápisovej časti, po obvode av hornej časti reliéfnu výzdobu. Výrazne poškodená sekundárna murovaná strieška už dostatočne nechránila reliéf pred zvetrávaním, čo sa podpísalo na strate jeho povrchovej modelácie.

Pod montáž náhrobníka odstránené sekundárne murované doplnky boli kamenná mota očistená od povrchových depozitov a sekundárne tmelová viacnásobne spevnená petrifikačným náterom. Uložené časti náhrobníka boli fixované lepením, chýbajúce sekundárne nevhodne doplnené časti boli tvárovorekonštruované avymodelované z umelého kameňa na armatúru z nekorodujúceho kovu. Celý povrch bol farebne zjednotený pigmentami a osadený na nové miesto na južnej fasáde kostola na podstavci z umelého kameňa. Staticky bol zabezpečený kotvením z nekorodujúceho materiálu do steny kostola a upravený záverečným hydrofobizačným náterom. Cezúra medzi objektom a fasádou nie je vyplnená, čo zdôrazňuje sekundárne osadenie.

stav pred a po reštaurovaní / restaurálás előtt és után

stav pred, počas a po reštaurovaní / restaurálás előtt, közben és után

SOCHY SV. FLORIÁNA A SV. PETRA, Komárno, rím. kat. kostol Sv. Ondreja

SZENT FLÓRIÁN ÉS SZENT PÉTER SZOBRAI, Komárom

Szent András római katolikus templom

1771, Schletterer Kristóf Jákob, szobrász, kő, 220 cm.

RestauráltakCsütörtökiAndrásésMézesÁrpádszobrász-restaurátorművészek2010-ben.Munkatársak:GráfelJurajképzőművész,Svitek Ján szobrász, Krüger Viktor, fényképész.

1771, JakubKřištofSchletterer, sochár, kameň, 220cm.Reštaurovaliv r.2010OndrejCsütörtökiakad.soch.,ÁrpádMézesakad.soch. Spolupráca: Mgr. art. Juraj Gráfel, PhD., Svitek Ján, Viktor Krüger, fotograf.

Dvneskorobarokovékamennéexteriérovésoschy sv.Petraasv.Floriánapatriakvrcholnémuobdobiu tvorbyvýznamnéhoviedenskéhoosocháraJakuba Christopa Schletterera (1699- 1774). Vzhľadom na ich umiestnenie na priečelí kostola, kde vyše dvestorokovpodliehalipoveternostnýmvpplyvom, sa zachovali v značne zvetranom stave s vážnymi úbytkami kamennej hmoty najmä na ľavej ruke sv. Petra a pravej ruke sv. Floriána. Napriek tomu sa zachovali aj všetky atribúty svätcov a kovové súčasti sochy sv. Petra: kľúče a svätožiara v značne skorodovanom stave. Pred započatím samotného reštaurovaniabolizosôchodstránené povrchové depozitynečistôtasekundárnevysprávky.Poodsoľení bol kameň konsolidovaný konzervačným roz- tokom.Výraznéabsenciehmoty(ruky svätcov) boli rekonštruované najprv v modelárskej hline, podľa čohobolivytvorené reverzibilné formy v ktorých sa vyhotovilivýduskyz umelého kameňanaprírodnej báze. Menšie tvarové úbytky boli rekonštruované priamym nanášaním hmoty. Na výtvarné zjed- notenie tmelov so základným materiálom sôch bolipoužitéfarebnépigmenty.Kovovásvätožiara, kľúčesv.Petraakovovéukončeniehrotuzástavysv. Floriána boli vyzlátené. Záverečnou úpravou bolo ošetrenieobidvochsôchhydrofobizačnýmnáterom.

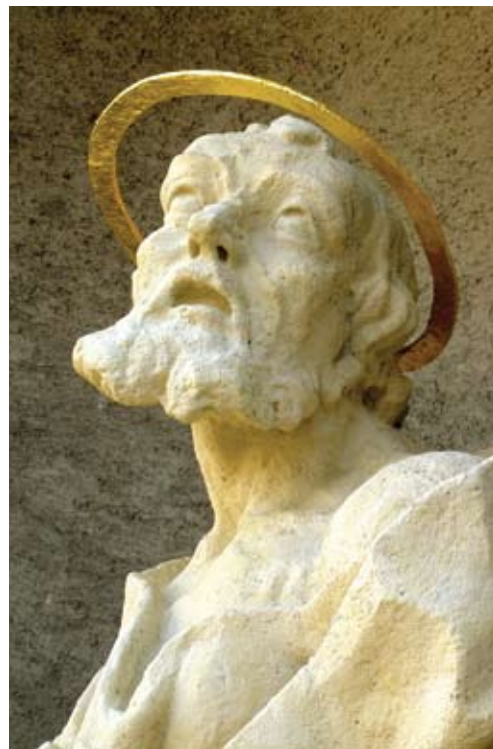
stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav počas a po reštaurovaní / restaurálás közben és után

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav po reštaurovaní / restaurálás után

PORTÁL VÝCHODNEJ BRÁNY OPEVNENIA HRADU KRÁSNA HÔRKA, Krásnohorské Podhradie A KRASZNAHORKAI VÁR KELETI VÁRFALÁNAK KAPUZATA, Krasznahorkaváralja

1729, szerző: ismeretlen szobrász és kőfaragó, kő, 436 × 480 × 74 cm.

Restauráltak Csütörtöki András és Mézes Árpád szobrász-restaurátor művészek, Koreň Alexander restaurátor 2010–2011 között. Munkatársak: Kušnierová Editaművészettörténész, Lörinczková Szilviaművészettörténész, Gráfel Jurajképzőművész, Svitek János szobrász, Kovács Márton.

1729, autor: neznámy sochár a kamenár, kameň, 436 × 480 × 74 cm.

Reštaurovali v r. 2010–11 Ondrej Csütörtöki, akad. soch., Árpád Mézes, akad. soch., Alexander Koreň. Spolupráca: Mgr. Edita Kušnierová, historička umenia, Mgr. Silvia Lörinczková, historička umenia, Mgr. art. Juraj Gráfel, Ján Svitek, Martin Kovács.

Barokový kamenný portál vyčleňujúci jediný vstup do hradného areálu je vstavaný do obvodového múru v východnom predhradi. Skladá sa z dvoch postranných hranatých pilierov postavených na zošikmené masívne pätky a v hornej časti rozšírené nábehmi oblúka brány, na ktoré dosadá podklenutý preklad vo vrchole spevnený lichožerným klenákom s reliéfny erbom Andrássyovcov. Pilieri sú výrazné pilastre s jednoduchými rímsovitými hlaviciami. Vrchol prekladu je ukončený rovnou profilovanou rímsou. Pôvodne stáli na rímse tri kamenné sochy svätých uhorských kráľov Štefana a Ladislava a socha sv. Michala archanjela s premoženým diablom. Sochy sú dnes súčasťou hradnej expozície. Presný počet postavení brány datuje latinský nápis s chronostichonom na kamennom preklade pod rímsou, ktorý bol úplne zvetraný a nečitateľný. Úplný text nápisu poznáme z prvého tlačeneho sprievodcu po hrade od Mihálya Balázsa, ktorý vyšiel v Rožňave v roku 1928. Nápis v preklade znamená: Aby bol bezpečnejší východ, postavili bratia za majorátu baróna Františka Andrássyho. Chronostichon pospočítaním veľkých písmen udáva rok postavenia brány 1729. Portál bol vo výraznejšom technickom stave pôsobením poveternostných vplyvov. Kamenné články boli v spojoch uvoľnené, miestami s posunom. Erbové figúry a znaky boli značne zvetrané a miestami nečitateľné. Nápis s chronostichonom bol z väčšej časti opadaný, zachovalo sa z neho len niekoľko písmen. Najväčšie úbytky a zvetranie hmoty a posuny spôsobené vyplavením škárovaného tmelu vykazovala vrcholová rímsa. Pôvodná profilácia soklov, rímsy, dříeková hlavica pilastrov bola miestami z redukovaného natrhaného hmoty. Kamenná skladba nevykazovala statické poruchy, keďže bola postavená na pevnom kamennom podlaží.

Reštaurátorské práce začali čistením kameňa, a odstránením rôznych povrchových depozitov (machy, lišajníky, vegetačné porasty, uhlíkaté usadeniny a nevhodné sekundárne tmely.) Nasledovalo odsolovanie kameňa a viacnásobné spevnenie kamennej hmoty. V miestach väčších tvarových úbytkov bolo nutné vyhotoviť armatúry z koroďujúceho kovu. Tvarový doplnok časti vrchnej rímsy bol odliaty z umelého kameňa na mieste.

Osobitnú pozornosť si vyžadovala reštaurovanie reliéfu vrcholového klenáku brány, kde boli výrazné úbytky kamennej hmoty. Figurálna časť si vyžadovala rekonštrukčnú modeláciu figúr nosičov erbového štítu – dvojice anjelov, ktorým bolo domodelované hlavy a tváre, častirúkanôh a obidvoch krídiel. Domodelovaná bola aj hlava rytiera v klenoteerbu a dvojica hlavných erbových figúr – andrássyovských levov.

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav po reštaurovaní / restaurálás után

Skoro celkovú rekonštrukciu si vyžadoval latinský nápis s chronostichonom na preklade pod rímou, z ktorého sa zachovali len tri písmená. Podľa ich veľkosti a tvaru bol zvolený typ písma vyrytý do tmelov z umelého kameňa, ktoré vyrovnali nerovnosti povrchu prekladu. Nasledovalavýtvarná retuš tmelov; písmená rekonštruované hŕbom písma boli zvýraznené čiernou, v časti chronostichonu červenou farbou. Záverečnou hydrofobizáciou celého povrchu portálu bol uzavretý prvý etape reštaurovania. V druhej etape spočítala s reštaurovaním troch kamenných soch svätcov, ktoré zostanú súčasťou hradej expozície; predoplnenie výtvarnej výzdoby brány budú vyhotovené ich kópie.

Zoznam spoločných reštaurátorských prác Alexandra Koreňa a Árpáda Mézesa

1993-95	Hlavný oltár, r. k. kostol sv. Štefana Kráľa, 2. pol. 18. stor., Nálepko
1995-97	Oltár sv. Kríža, r. k. kostol sv. Jána Krstiteľa, po r. 1750, Spišské Vlachy
1996-97	Kazateľnica, r. k. kostol sv. Štefana Kráľa, 2. pol. 18. stor., Nálepko
1999	Oltárny obraz Panna Mária Ružencová, r. k. kostol sv. Štefana Kráľa, 2. pol. 18. stor., Nálepko
2000-01	Hlavný oltár, r. k. kostol sv. Margity Antiochijskej, 1751, Švedlár
2001-05	Kazateľnica, ev. kostol a. v., 1775, Slavošovce
2003-04	Oltár hradnej kaplnky, 2. pol. 18. stor., Krásnohorské Podhradie, SNM hrad Krásna Hôrka
2003-08	Oltár, ev. kostol a. v., 1724, Ochtiná
2003-09	Kazateľnica, ev. kostol a. v., 1. pol. 18. stor., Ochtiná
2010-11	Portál východnej brány opevnenia hradu Krásna Hôrka, 1729, Krásnohorské Podhradie, SNM hrad Krásna Hôrka

Koreň Alexander és Mézes Árpád közös restaurátori munkái

1993-95	Szent István király templom főoltára, 18. sz. 2. fele, Merény
1995-97	Szent Kereszt oltár, Keresztelő Szent János templom, 1750 után, Szepesolaszi
1996-97	Szószték, Szent István Király templom, 18. sz. 2. fele, Merény
1999	Rózsafüzéres Szűz Mária oltárkép, Szent István Király templom, 18. sz. 2. fele, Merény
2000-01	Antiochiai Szent Margit templom főoltára, 1751, Svedlér
2001-05	Szószték, evang. templom, 1775, Nagyszabos
2003-04	A krasznahorkai várkapolna oltára, 18. sz. 2. fele, Krasznahorkaváralja, SzNM Krasznahorka vára
2003-08	Barokk oltár, evang. templom, 1724, Martonháza
2003-09	Barokk szószék, evang. templom, 18. sz. 1. fele, Martonháza
2010-11	A krasznahorkai vár keleti várfalának kapuzata, 1729, Krasznahorkaváralja, SzNM Krasznahorka vára

OLTÁR SV. KRÍŽA, Spišské Vlachy, rím. kat. kostol Sv. Jána Krstiteľa

SZENT KERESZT OLTÁR, Szepesolaszi,

Keresztelő Szent János római katolikus templom

1750 után, ismeretlen szepességi faragóműhely, 540×280 cm. Restaurálták Mézes Árpád szobrász-restaurátorművész, Koreň Alexander restaurátor 1995-ben. Munkatársak: Kušnierová Edita, művészettörténész, Fábíán István, fényképész.

Po 1750, autor: neznámy spišský rezbáradielňa, polychrómovaná drevorezba, 540×280 cm. Reštaurovaliv r. 1995 Árpád Mézes, akad. soch., Alexander Koreň. Spolupráca: Mgr. Edita Kušnierová, historička umenia, Štefan Fábíán, fotograf.

Oltár je súčasťou jednotného neskorobarokového mobiliáru (hlavný oltár a šesť bočných oltárov), ktorým bol gotický kostol v Spišských Vlachoch vybavený po polovici 18. stor. Ústrednou figúrou oltára je postava Krista na kríži, v ktorej ešte doznieva tradícia neskorobarokového korpusu, dvojica postranných chodurujúcich anjelov uhohlasujúcich nastupujúcerokoko hravosťou drapérií a výrazným dekoratívizmom, ktorým sa vyznačuje aj bohatá rokoková ornamentika ramujúca celý oltár s vyvrcholením v baldachýnovom nadstavci s drobnou skulptúrou anjelika.

Oltárna architektúra, ako aj všetky tri sochy boli pred reštaurovaním výrazne poškodené drevokazným hmyzom. Niektoré časti ornamentiky, články prstov postáv, krídiel, Kristovej trňovej koruny boli mechanicky poškodené, ulomené; stratili sa pôvodné atribúty anjelov (zrejmene stroje utrpenia Krista – Arma Christi) a chýbal pôvodný svätostánok, ktorý úplne zanikol. Oltár bol sekundárne premaľovaný miestami prezlátený, polychrómia bola na mnohých miestach uvoľnená.

V prvej etape boli reštaurované štyri oltárne sochy, ktoré boli pod demontážou očistené a uvoľnená polychrómia bola upevnená. Následne boli odstránené sekundárne vrstvy premalby. Po petrifikačii drevnej hmoty nasledovalo mletie a lepenie uvoľnených spojov, rušivých diel a poškodených miest. Všetky rekonštrukcie chýbajúcich častí (drapérie, prsty, krídla anjelika) boli vyhotovené dorezávkami z mäkkého dreva. Kriedová vrstva bola doplnená a na dorezávkach rekonštruovaná, rušivé miesta polychrómie boli vyretušované a vyzlátené a celý povrch bol fixovaný a záverečne upravený lakovaním. V druhej etape bola rovnakým spôsobom reštaurovaná oltárna architektúra s doplnením chýbajúceho svätostánku, ktorý bol tvarovo i povrchovo rekonštruovaný podľa pandantus susedného oltára. Architektúra svätostánku bola vyhotovená zo smrekového dreva, ornamentálna výzdoba bola vyrezaná z lipového dreva.

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav po reštaurovaní / restaurálás után

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav pred a počas reštaurovania / restaurálás előtt és közben

stav po reštaurovaní / restaurálás után

OLTÁRNY OBRAZ SV. ŠTEFANA KRÁĽA, Nálepkovo, rím. kat. kostol Sv. Štefana Kráľa SZENT ISTVÁN KIRÁLY OLTÁRKÉP, Merény, Szent István Király római katolikus templom

18. század 2. fele, ismeretlen kelet-szlovákiai festő, olajfestmény, vászon: 338 × 223 cm.

Restaurálták Mézes Árpádszobrász-restaurátorművész, Koreň Alexander restaurátor 1993–94 között. Munkatársak: Kušnierová Edita művészettörténész, Lőrinc Vladimír és Fábíán István fényképészek, Svajko Tibor.

2. pol. 18. stor., neznámy maliar, olejomalba na plátne: 338 × 223 cm.

Reštaurovali v r. 1993–1994 Árpád Mézes akad. soch., Alexander Koreň. Spolupráca: Mgr. Edita Kušnierová, historička umenia, Vladimír Lőrinc, Štefan Fábíán, fotografi, Tibor Svajko.

Oltárny obraz sa nachádza na hlavnom monumentálnom oltári v slohu barokového klasicizmu s rokokovými prvkami. Pilastrová architektúra s vyťahnutým volútovým nadstavcom s ústredným obrazom Svätý Štefan odovzdáva uhorské korunovačné klenoty Panne Márii ako patrónke Uhorského kráľovstva. Obraz je namalovaný v štýle klasicizujúceho baroka, sochy svätcov po stranách: sv. Ladislav, uhorský kráľ a sv. Henrich (Henrich II., cisár svätej ríše rímskej) sú už rokokové. Oltár bol v minulosti najmenej štyrikrát kompletne obnovený, pričom sa skoro úplne stratil pôvodná polychrómia s modrým mramorovaním. Oltárny obraz bol silne znečistený, plátno uvoľnené, miestami strhlinami, sekundárne podlepené novým plátnom napadnutom plesňou. Na viacerých miestach tu boli sekundárne tmely a premalby. V havarijnom stave bol aj podrám napadnutý červotočom.

Prvoradým úkonom bolo reštaurovanie oltárneho obrazu, ktorý si vyžadoval dubovanie na nové plátno. Potom sa pristúpilo k reštaurovaniu malby, čisteniu, odstráneniu sekundárnych tmelov, premalbe plesní a fixovaniu popraskanej maľovanej vrstvy. Väčšie trhliny museli byť zaplátané kúskami nového plátna, menšie boli vytmelené. Náročným úkonom bolo retušovanie majstrovskými olejovými farbami; celá maľba bola ošetrená voskovodamarným náterom a následne napnutá na nový podrám.

Oltárny obraz po reštaurovaní bol osadený vyššie, na svoje pôvodné miesto. Oválny otvor v nadstavci za holubicou Ducha svätého bol vyplnený bielym matným sklom, cez ktoré prechádza svetlo z ovládnutého okna za ním, ktoré bolo pred reštaurovaním zamurované a počas reštaurovania opätovne otvorené. Po komplexnom reštaurovaní celého oltára a zmontovaní všetkých častí ornamentálnej výzdoby, osadení soch a umiestnení svätostánku dostal oltár celkom nový reprezentatívny výtvarný výraz dominujúci oltárnym obrazom, zlátením a rekonštruovanou modrou polychrómiou.

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav po reštaurovaní / restaurálás után

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav po reštaurovaní / restaurálás után

stav po reštaurovaní / restaurálás után

HL. OLTÁR SV. MARGITY ANTIOCHISKEJ, Švedlár, rím. kat. kostol Sv. Margity Antiochijskej ANTIOCHIAI SZENT MARGIT FŐOLTÁR, Svedlér, Antiochiai Szent Margit római katolikus templom

1751, Jozef Hartmann (szobrokészadíszek), Henrik Sweiser (oltárképés polikrómia), javítások 1893-ban, Anton Gratzl (másodlagos faragások és restaurálás), Július Fuhrmann (másodlagos polikrómia), polikrómozott fa, olajfestmény, vászon, 800×530 cm. Restaurálták Mézes Árpád szobrász-restaurátor művész és Koreň Alexander restaurátor 2001-ben. Munkatársak: Kušnierová Edit művészettörténész, Koreň Peter festő-restaurátor művész, Lőrinc Vladimír, fényképész.

1751, úprava 1893, autori: Jozef Hartmann (sochárska a rezbárska časť), Henrik Sweiser (oltárny obraz a polychrómia), Anton Gratzl (sekundár nedorezávkya reštaurovanie), Július Fuhrmann (skundárna polychrómia), polychrómovaná drevorezba, olejomalba na plátne, 800×530 cm. Reštaurovali v r. 2001 Árpád Mézes, akad. soch. Alexander Koreň. Spolupráca: Mgr. Edita Kušnierová, historička umenia, Mgr. art. Peter Koreň, Vladimír Lőrinc, fotograf.

Oltár patrí medzi významné práce známej košickej Hartmannovej dielne. I keď ornamentálna výzdoba oltárnej architektúry je čiastočne nepoznačená formálnou dielenskou rutinou, vytríbenosť, až manieristická bizarnosť a hravosť foriem najmä v figuratívnej časti oltára potvrdzujú nespornú umeleckú kvalitu diela.

Úpravy z roku 1893 obohatili oltár omnohé sekundárne ornamentálne prvky, ktoré sa novým reštaurátorským zámerom snažil eliminovať v snahe vrátiť oltáru jeho pôvodný výzor. Pôvodný tvar oltárneho obrazu bol pravouhlý, pred reštaurovaním mal obľázané končenie a rovno zakončený rám. Keďže rohy po zaoblení neboli urezané a zachovali sa pod sekundárnym náterom, bolo možné ich očistiť, prerobiť horné ukončenie rámu na pravouhlé a vrátiť obrazu pôvodný tvar.

Cieľom reštaurovania bolo maximálne zachovanie autenticity, sanácia hmotnej podstaty originálu a odstránenie všetkých nevhodných sekundárnych prvkov (visuté festóny nastlpoch, štvorcové rozety, zrkadlá napríklad na pilastroch) úprav (vrátenie oltárnych sôch na pôvodné miesto v interkolumniách, vrátenie odňatých obláčikov na pôvodné miesto nad stavci, preloženie na pôvodné miesto dvoch visutých festónov z okrajov vrcholovej rímsy) a premalovanie ornamentiky i sochách.

Poočistenie a odstránenie sekundárnej polychrómie bolo celým oltárom petrifikovaný, poškodené miesta boli vytmelené, vyretušované, modrým mramorované, rekonštruované, zlátene doplnené, dorezávkou vykriedované, retušované, sekundárne nevhodné ornamenty odstránené. V záverečnej fáze reštaurovania bolo celým oltárom vrátenie oltárneho obrazu konzervovaný záverečným lakom.

stav pred reštaurovaním
restaurálás előtt

stav pred a po reštaurovaní / restaurálás előtt és után

stav pred a po reštaurovaní / restaurálás előtt és után

stav po reštaurovaní / restaurálás után

OLTÁR A KAZATELNÍČKA, Ochtiná, kostol evanjelickej cirkvi a.v. OLTÁR ÉS SZÓSZÉK, Martonháza, evangélikus templom

1724 körül, szerző: ismeretlen szepességifafaragóműhely, polikrómozott fa, festmények fa és vászon alapon, 567×350 cm (oltár), 560×130×255 cm (szószék). Restauráltak 2003–2009 között Mézes Árpád szobrász-restaurátorművész és Koreň Alexander restaurátor. Munkatársak: Kušnierová Edita művészettörténész, Koreň Peter festő-restaurátor művész, Vajčovec Ernest szobrász-restaurátor művész.

Okolo 1724, autor: neznámy spišský rezbáradielňa, polychróm. drevorezba, olejomalba na plátne adre, 567×350 cm (oltár), 560×130×255 cm (kazateľnica), reštaurovali v r. 2003–2009 Árpád Mézes, akad. soch., Alexander Koreň. Spolupráca: Mgr. Edita Kušnierová, historička umenia, Mgr. art. Peter Koreň, Mgr. art. Ernest Vajčovec.

Drevený polychrómovaný oltár datovaný rokom 1724 sa zachoval bez pôvodného obrazu, nahradeného v roku 1914 olejomalbou od miestneho maliara Kristus u Márie a Marty, ktorý narušil liturgickú výstavbu oltára s obrazom Poslednej večere v predelav nadstavci s obrazom Boha otca na nebesiach zosielajúcim Ducha svätého. Oltár dopĺňujú po stranách tordované stĺpy, sochy apoštolov Petra a Pavla a v nadstavci oslavujú víťazstvo Krista nad smrťou anjelitrubači. Ornamentálne prerezávané ušnice nadstavce výrazne dekorujú toto reprezentačné sochárske rezbárske dielo. Pred začatím reštaurovania bol oltár v havarijnom stave. Drevná hmota architektúry bola napadnutá drevokazným hmyzom, malby boli značne znečistené. Nadstavec, ušnice, stĺpy, sochy a obrazy a ornamentálne časti oltára boli demonťované, základná konštrukcia oltárneho retabula bola reštaurovaná na mieste. Všetky drevené časti oltára boli zbavené nečistôt a následne petrifikovaním spevnené. Chýbajúce časti boli doplnené dorezávkami alebo vytmelené, kriedované a retušované. Oltárne obrazy boli vyčistené, dotmelené a retušované. Všetky zreštaurované časti boli po montáži konštrukčne spevnené. Pri čistení kartuše v nadstavci sa objavil nápis s datovaním 1724, čo môžeme považovať za rok vyhotovenia oltára. Vzhľadom k tomu, že oltárny obraz bol sekundárnym doplnkom oltára, poukončenie reštaurovania bolo osadený na južnej stene kostola. Cez takto získaný otvor opticky vstupuje do oltára stredoveká freska s výjavom Kalvárienamalovaná na záverejnej stene presbytéria, v ktorom je oltár osadený.

Prisprávnosť osvetlenia tóna stenná malba plnohodnotne, umelecky i tematicky nahrádza pôvodnú, dnes už neexistujúcu výplň retabula. Pred ekválnu prezentáciu tohto nového „oltárneho obrazu“ bolo otvor retabule olemovaný profilovanou záclanou a lištou. Ako sekundárny doplnok bol do otvoru osadený subtilný zlátený kríž.

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav pred reštaurovaním / restaurálás előtt

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav po reštaurovaní / restaurálás után

Reprezentačná baroková kazateľnica má na rečniskú sochu evanjelistu a Krista Spasiteľa na dorzálnu dosku obraz Dobrého pastiera a vo vrchole baldachýnu sochu sv. Michala archanjela. Rezbárska práca mimoriadne estetická a umeleckej úrovnou množstvom ornamentálnych doplnkov bola pred reštaurovaním v havarijnom stave so zborťou časťou baldachýnu. Drevná hmota bola narušená drevokazným hmyzom, a vykazoval ajaceré mechanické poškodenia. Polychrómia bola približne na 90% sekundárne premalovaná a prelakovaná, zlátené časti boli pretreté zlatým olejovým bronzom. Po celkovej demontáži boli všetky časti kazateľnice rozobraté na menšie celky, očistené od povrchových nečistôt, sekundárne nátery boli odstránené a drevná hmota bola petrifikovaná. Uvoľnené časti polychrómie boli upevnené, všetky chýbajúce časti architektúry, ornamentiky a sôch boli doplnené dorezávkami alebo tmeľením, povrchy boli vytmelené, následne zlátené, striebrené a retušované v pôvodnej farebnosti. Olejomaľba Dobrého pastiera na dorzálnu dosku bola očistená, zbavená sekundárneho stmavnutého laku, v mieste trhlín podlepená maliarskym plátnom a na rubu konzervovaná. Maľovaná vrstva bola na opadaných miestach podkladu vytmelená, následne retušovaná a na povrchu konzervovaná lakom. Po osadení na pôvodné miesto boli k podlahe namontované nové drevené schody v záujme zabezpečenia statiky kazateľnice používanej pri náboženských obradoch.

stav pred reštaurovaním/restauráciou

stav počas reštaurovania / restaurálás közben

stav po reštaurovaní / restaurálás után

